

16+

Данесці
атмасферу
свята
стар. 4

Паэзія
геніяльнага
вучонага
стар. 10

Незвычайны
свет
Карамазавых
стар. 13

Сімфонія халоднай восені

Падчас адкрыцця XLVII Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Беларуская музычная восень».

На мінулым тыдні ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі адкрыўся Міжнародны фестываль «Беларуская музычная восень», які працягнецца амаль да пачатку зімы: апошні фестывальны дзень — 27 лістапада. Да пандэміі свята было сапраўды міжнародным і ладзілася штогод 45 разоў запар. Цяпер гастрольная дзейнасць прыпынілася, таму арганізатарам даводзіцца шукаць новыя шляхі для таго, каб парадаваць слухача. Летась ушанавалі юбіляраў — Баха, Бетховена, Шапэна, Чайкоўскага, прадставіўшы публіцы вялікую колькасць сімфанічных і камерных канцэртаў.

Выканаўцаў і творы, выбраныя ў сёлетнюю праграму, можна назваць найлепшымі ў сваёй галіне. Адметна, што ў сценах Белдзяржфілармоніі гэтым разам прадстаўлена як акадэмічная, так і фальклорная і папулярная музыка. Традыцыйна шмат канцэртаў прысвечана беларускім кампазітарам і памятным датам.

Між іншым фестывальны: у рамках «Беларускай музычнай восені» адкрыўся Міжнародны арфавы фестываль «Дзве сталіцы. Мінск — Масква», які сабраў найлепшых арфістаў Беларусі і Расіі. Выступаць яны будуць у суправаджэнні ансамбля салістаў Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь.

«ЛіМ»-акцэнт

Спаचванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка свыказаў шчырыя спачуванні родным і блізім на-роднага артыста Беларусі Віктара Чарнабаева. «Яго жыццёвы і творчы шлях — яркі прыклад служэння айчынай культуры», — гаворыцца ў спачуванні. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што Віктар Чарнабаеў, звязавшы свой лёс з музычным мастацтвам і аддаўшы яму ўсе душэўныя сілы, зрабіў велізарны ўклад ва ўзбагачэнне беларускіх духоўных каштоўнасцей.

Дапамога. Аказанне беларускім бокам гуманітарнай дапамогі бежанцам на граніцы з Польшчай не спынялася, паведаміла журналістам старшыня Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Наталля Качанава па выніках праведзенай у Прэзідэнта нарады па сітуацыі на дзяржаўнай граніцы. «Мы будзем рабіць гэта, нягледзячы ні на што, бо там людзі, яны апынуліся ў няпростых умовах. І мы зробім усё, каб гэтых людзей накармаць і абагрэць», — цытуе Наталлю Качанава БелТА. Да арганізацыі гуманітарнай дапамогі далучыліся многія дзяржаўныя ўстановы і структуры. На пастаяннай аснове — Беларускі саюз жанчын, Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі, Федэрацыя прафсаюзаў Беларусі. Бежанцам рэгулярна перадаюць прадукты харчавання, у іх ёсць магчымасць атрымаць цёплае адзенне і іншыя рэчы, звярнуцца па медыцынскую дапамогу.

Заканадаўства. Закон «Аб турызме» палепшыць прававое становішча грамадзян, якія з’яўляюцца спажывацямі турыстычных паслуг, паведамілі ў Міністэрстве спорту і турызму. Дакумент прыняты 11 лістапада, паведамляе БелТА. Закон мае на мэце забеспячэнне комплекснага і больш поўнага рэгулявання грамадскіх адносін у сферы турызму, ахову правоў і законных інтарэсаў спажывацёў турпаслуг, удасканаленне экскурсійнай дзейнасці. Акрамя таго, замацаваны меры, накіраваныя на развіццё турызму ва ўмовах пандэміі. У прыватнасці, у законе абноўлены і дапоўнены паняццыйны апарат у сферы турызму, вызначаны асноўныя прынцыпы, мэты і прыярытэтныя напрамкі дзяржаўнага рэгулявання сферы турызму, меры па падтрымцы турыстычнай індустрыі, развіцці ўнутранага і міжнароднага выязнога турызму.

Спадчына. Нацыянальная бібліятэка Беларусі атрымала невядомыя фатаграфіі сям’і Змітрака Бядулі. Святкаванне 135-годдзя з дня нараджэння класіка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбываецца на працягу ўсяго года і ўключае шэраг важных і яркіх падзей, адзначылі ў НББ. Адным з асабліва каштоўных вынікаў гэтай працы стала блізкае знаёмства з сынам Змітрака Бядулі — Яфімам Плаўнікам. Апошнім і самым нечаканым падарункам стала перадача Яфімам Самуілавічам у фонды кніжніцы раней невядомых фатаграфій малодшых братоў пісьменніка — Мацвея і Ізраіля Плаўнікаў. Гэтыя здымкі могуць распавесці шмат новага і цікавага аб сям’і класіка, яго асяроддзі, выхаванні, дазваляць зразумець, на якіх каштоўнасцях выхоўваўся сам Змітрок Бядуля. Дакументы папоўняць архіўныя зборы Нацыянальнай бібліятэкі і неўзабаве стануць даступныя чытачам і наведвальнікам, распавялі ў НББ.

Фестываль. Анімацыйным мюзіклам «Зоркі сёмага неба» заўтра ў кінатэатры «Піянер» адкрыюць фестываль фільмаў для дзяцей «Лістападзік», паведамілі арганізатары. Стужка рэжысёра Алёны Туравай раскажа прыгодніцкую гісторыю пра дзяцей, дарослых і зоркі. У гэты ж дзень можна будзе ўбачыць расійскую кінакарціну пра лямпачкі, пад’езды і блізкіх людзей «Бу!» рэжысёра Рэгіны Сабрэкавай. Да ўвагі глядачоў — беларуская стужка пра Максіма Багдановіча «Я тайну ў глыбіні душы хаваю». Пакажуць і яшчэ адну айчынную карціну пад назвай «Прэлюдыя і фуга» рэжысёра Ігара Волчака. Будзе прадстаўлена венгерская кінастужка «Томі і льявня» Жолта Пальфі, а таксама фільм «Поўны рот вады» эстонскага рэжысёра Сііма Рауда. Госці «Лістападзіка» ўбачаць на экране кароткую і пяшчотную гісторыю ад рэжысёра Ані Ру «Тата — вялікі, я — маленькая» (Расія — Італія), потым — «Вечнае полымя» (В’етнам) ад рэжысёра Ву Дуй Канха. Апошні паказ у гэты дзень — фільм «Нават мышы трапляюць у рай». Адзначаецца, што кінапраект стварала група з Чэхіі, Францыі, Славакіі і Польшчы, і ён ужо адзначаны Залатым кубкам Шанхайскага міжнароднага кінафестывалю.

Рэгіёны. Брэсцкі абласны краязнаўчы музей падрыхтаваў выстаўку аб раслінах і жывёлах на гербах рэгіёна. У экспазіцыі каля 100 экспанатаў, частка з якіх у друкаваным выглядзе. Дапоўняць іх выданні, створаныя ў розных тэхніках у цэнтрах рамястваў, а таксама народнымі майстрамі. Наведвальнікі змогуць убачыць разнастайнасць гербаў гарадоў, пасёлкаў і вёсак Брэсцкай вобласці. Ёсць тут і герб нацыянальнага парку «Белавежская пушча». Таксама можна пабачыць сцягі раёнаў і калекцыю медалёў з выявамі жывёл і раслін з фондаў абласнога краязнаўчага музея. Часта на гербах у Брэсцкай вобласці сустракаецца блакітны фон, радзей — чырвоны, зялёны, жоўты. У адлюстраванні геральдычных сімвалаў выкарыстаны серабрысты колер. «Вельмі багаты ў гэтым плане Лунінецкі раён — гербы ёсць у многіх буйных населеных пунктаў. Прычым гэта не толькі сучасныя варыянты. Выявы пераклікаюцца з тымі, што былі на старажытных радавых гербах», — распавялі БелТА ў музеі.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

стасункі

Рудакі: скрозь тоўшчу вякоў

Заснавальнік класічнай паэзіі, першы са знакамітых персідскіх паэтаў, які пачаў складаць вершы на новаперсідскай мове, творца, спадчына якога належыць не толькі іранскаму і таджыкскому народам, але і ўсяму свету, Рудакі чэрпаў тэмы паэзіі з жыцця. Ён не цягне ў сваю эпоху, якую аддзяляюць ад нашай больш чым дзясятак стагоддзяў, а, наадварот, выходзіць да нас скрозь тоўшчу вякоў, зразумелы і сучасны...

Менавіта таму творчасць яго запатрабаваная — яна пераствараецца на шматлікія мовы свету кожным пакаленнем. Вершы Рудакі ў арыгінале, па-беларуску і па-руску ў выкананні студэнтаў сталічных ВНУ, сяброў Цэнтра культуры, адукацыі і навукі Рэспублікі Таджыкістан пры БНТУ, а таксама ўдзельнікаў тэатра-студыі «Акцёр» гучалі на літаратурнай імпрэзе, прымеркаванай да Дня памяці, 1080-й гадавіны з дня смерці.

— Мы дакладна не ведаем, калі вялікі паэт пакінуў гэты свет, але невыпадкова яго традыцыйна згадваюць у Дзень восеньскага раўнадзенства, што сімвалізуе барацьбу добра са злом. Супрацьстаянне сіл добра і зла — таксама і тэматыка многіх твораў Рудакі, — падкрэсліў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Таджыкістан у Рэспубліцы Беларусь Махмадшарыф Хакдод. — Сённяшняя мерапрыемства — даніна павагі традыцыям, якія склаліся ў Таджыкістане і ва ўсім свеце.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Ісламскай Рэспублікі Іран у Рэспубліцы Беларусь Саід Яры

канферэнцыі

Берасцейшчына і Дастаеўскі

Узнак 200-годдзя з дня нараджэння класіка рускай літаратуры Фёдара Дастаеўскага ў Брэсце і вёсцы Дастоева Іванаўскага раёна пройдзе навукова-практычная канферэнцыя «Род, чалавек і чалавецтва ў жыцці і творчасці Ф. М. Дастаеўскага».

Літаратуразнаўцы, гісторыкі літаратуры, краязнаўцы, музейныя работнікі падзяляцца сваімі развагамі, адкрыццямі пра жыццё і творчасць сусветна вядомага пісьменніка, аўтара раманаў «Злачынства і пакаранне», «Ідыёт», «Браты Карамазавы», «Падлетак», «Гулец» і іншых, якія перавярнулі святдомасць чытача і многія ўяўленні пра мастацкую літаратуру ўвогуле. Удзельнікі канферэнцыі наведваюць Дастоева, дзе працуе краязнаўчы музей, у фокусе якога — родавая далучанасць Фёдара Міхайлавіча да Беларусі, жыццё і творчасць пісьменніка.

Арганізатары навукова-практычнай канферэнцыі — Расійскі цэнтр навукі і культуры (г. Брэст), Брэсцкае аддзяленне рэспубліканскага грамадскага аб’яднання «Рускае таварыства», кафедра беларускай і рускай моў, навукова-даследчая лабараторыя па сацыякультурных праблемах памежжа Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта.

Сяргей ШЫЧКО

цікава ведаць

Прадстаўляе творчы дуэт

Рамансы на вершы сучасных беларускіх паэтаў можна будзе пачуць заўтра ў музеі «Лошыцкая сядзіба», філіяле Музея гісторыі горада Мінска, падчас музычнай праграмы «Дванаццаць месяцаў. Лістапад. Пачатак».

У межах праекта «Музычны салон у Лошыцкай сядзібе» ў вялікай гасцінай дома спявачка і паэтэса Іна Кравец пад акампанемент Сяргея Краўца выканае рамансы на вершы Міхася Пазнякова, Сяргея Шаўчэнкі, Алы Ткачэнкі. Іна Кравец — лаўрэат міжнароднага конкурсу «Рамансіяда» (г. Масква) і фестывалю конкурсаў «Эўрыдыка» імя Ганны Герман (г. Мінск), член Саюза музычных дзеячаў. Лірычныя, рамантычныя, драматычныя, забаўныя гісторыі будуць прадстаўлены творчым дуэтам артыстаў. Праграма выступлення аўтарская, музыку да большасці рамансаў стварыў Сяргей Кравец — кампазітар, спявак, акцёр тэатра і кіно, аўтар музыкі для мюзіклаў і казак.

Paica СТРОК

Фота Кастуся Дробава.

Махмадшарыф Хакдод падчас імпрэзы.

адзначыў асаблівую ролю Рудакі ў культурным яднанні народаў, для якіх родная альбо блізкая мова фарсі, у прыватнасці таджыкскага і іранскага народаў.

Госці і ўдзельнікі імпрэзы згадвалі біяграфію славянскага паэта, разважалі пра яго творчасць, выказвалі словы ўдзячнасці беларускім літаратарам, якія перастваралі Рудакі на роднай мове, а таксама Таварыству дружбы «Беларусь — Таджыкістан» і яго кіраўніку Алесю Карлюкевічу. Арганізатарам мерапрыемства выступіла Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі і яго старшыня Ніна Іванова.

Марыя ЯРАШЭВІЧ

імпрэзы

«Дзяцінства, адкуль я родам»

Імпрэза пад такою назваю, прысвечаная 85-годдзю з дня нараджэння вядомага беларускага кінарэжысёра, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР, народнага артыста СССР Віктара Турава, ладзілася ў Брылёўскай сельскай бібліятэцы Магілёўскага раёна.

Прысутныя даведаліся пра тое, што Віктар Тураў нарадзіўся менавіта ў Брылях, перажыў ваеннае ліхалецце. Упісаў сваё імя ў гісторыю не толькі беларускага, але і сусветнага кінематографа.

Чытачка бібліятэкі Тамара Лусцыянкава падзялілася ўспамінамі аб суседцы Луцэі Туравай, стрыечнай бабулі Віктара, у хаце якой у вайну ён жыў з маці Марыяй Ісакаўнай і сястрой Святланай. У гэтым доме быў схоплены акупантамі Цімафей Тураў — бацька Віктара, камандзір партызанскага атрада, які прыйшоў праведаць жонку і дзетак. Праз некаторы час яго расстралілі, а сям’ю выслалі ў Германію.

Прагучалі і ўспаміны жыхаркі вёскі Брылі, стрыечнай сястры В. Турава Валянціны Лужанковай пра тое, як Віктар Цімафеевіч, ужо вядомы рэжысёр, прывозіў сваіх сяброў і знаёміў іх з роднымі мясцінамі.

Да юбілею падрыхтавалі біяграфічны буклет і аформілі кніжную выстаўку, якую аздобілі рарытэтнымі кінаафішамі фільмаў В. Турава. З цікавасцю прагледзелі ўдзельнікі імпрэзы дакументальную стужку Юрыя Цвяткова «Кінарэжысёр Віктар Тураў» кінастудыі «Беларусьфільм».

Юлія ЯЦКОВА

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі» аб’яўляе конкурс на замяшчэнне пасада (да 5 гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу з далейшым заключэннем кантракта ў выпадку выбару на тэрмін, вызначаны Наймаўнікам:		
№ п/п	Структурнае падраздзяленне	Пасада
1.	кафедра аркестравага дырыжыравання і інструментаў	дацэнт (1,0 шт. адз.); старшы выкладчык (1,0 шт. адз.)
2.	кафедра медных духавых і ўдарных інструментаў	дацэнт (1,0 шт. адз.); старшы выкладчык (2,0 шт. адз.)
3.	кафедра струнных народных шчыпкова-ударных інструментаў	дацэнт (1,0 шт. адз.)
4.	кафедра гісторыі музыкі і музычнай беларусістыкі	дацэнт (1,0 шт. адз.)
5.	кафедра харавога дырыжыравання	дацэнт (1,0 шт. адз.)
6.	кафедра фартэпіяна	загадчык кафедры (1,0 шт. адз.)
7.	кафедра баяна і акардэона	старшы выкладчык (1,0 шт. адз.)
8.	кафедра сацыяльна-гуманітарных дысцыплін	загадчык кафедры (1,0 шт. адз.); выкладчык (1,0 шт. адз.)

вектар

Зручна, цікава, даступна

Пляцоўка гандлёвага цэнтра, дзе сёлета адбылася «Кніжная восень у сталіцы», выявілася ўдалай па лагістыцы і для наведвальнікаў, і для экспанентаў. Гэта зазначылі ў Прэс-цэнтры Дома прэсы падчас прэс-канферэнцыі, дзе былі разгледжаны вынікі і перспектывы кніжнай выстаўкі-кірмашу.

— Атрымаўся плённы, разнастайны і цікавы форум. Тут была прадстаўлена прадукцыя каля 80 выдавецтваў на самую розную тэматыку. Упершыню назіралася, што людзі прыходзілі па пэўную кнігу і набывалі яе са зніжкай. Такім чынам, мы зрабілі выданні больш даступнымі, — падкрэсліў старшыня Савета арганізатараў кніжных выставак і кірмашоў, якія ладзяцца ў дзяржавах — удзельніцах СНД, генеральны дырэк-тар вытворча-камерцыйнага таварыства з абмежаванай адказнасцю «Макбел» Дзмітрый Макараў. Галоўным жа вынікам стала рашэнне арганізатараў праводзіць на пляцоўцы гандлёвага цэнтра больш мерапрыемстваў. Зацверджаны план выставак-кірмашоў, паводле якога 22—26 снежня нас чакае «Кніжнае раство ў сталіцы»,

12—17 красавіка 2022 года адбудзецца «Кніжная вясна ў сталіцы», 1—5 чэрвеня наступнага года пройдзе «Планета дзяцінства ў сталіцы».

Падчас «Кніжнай восені...» высветлілася, што шмат аўтараў, якія хацелі б выдаваць свае кнігі, не ведаюць, як гэта зрабіць. Таму Саюзам пісьменнікаў Беларусі, ВК ТАА «Макбел» і друкарняй «Т8» (г. Масква) прынята сумеснае рашэнне арганізаваць праект: аўтарам будзе прапанаваны пакет, у які ўключана выданне 99 экзэмпляраў, карэктура, вёрстка, тры варыянты вокладкі. Кнігі будуць выдавацца ў трох серыях: «Дэбют», «Нашы пісьменнікі» (толькі для членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі), «Трэба прачытаць». Для членаў СПБ прадугледжана зніжка 10 працэнтаў.

Правядзенне кніжных выставак-кірмашоў дае наведвальнікам магчымасць набыць выданне па дэмакратычнай цане, атрымаць аўтограф ад пісьменнікаў і знайсці аднадумцаў кнігалюбаў. Дарэчы, на сярэднім узроўні ГЦ «Сталіца» працягвае працаваць кірмаш «Свет кніг», дзе прадстаўлена шмат цікавых выданняў.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

фестывалі

Захаваць духоўную культуру

322 снежня 2021-га да 6 студзеня 2022 года пры падтрымцы Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта, па благавенні мітрапаліта Мінскага і Заслаўскага Веніяміна, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі, у Мінску пройдзе міжнародны праваслаўны фестываль «Радасць».

Мэта — захаванне і развіццё духоўнай культуры грамадства, умацаванне грамадскай маральнасці, патрыятычнае і духоўнае выхаванне дзяцей і моладзі, памнажэнне ведаў пра гістарычную спадчыну праваслаўных народаў, умацаванне хрысціянскіх традыцый.

У межах фестывалю запланаваны канцэрты духоўных песнапленняў, сустрэчы са святарамі, пісьменнікамі, дзіцячыя выхаваўчыя праграмы, майстар-класы, дабрачынныя акцыі і многае іншае.

Міра ІЎКОВІЧ

«ЛіМ»-люстэрка

Пасольства Беларусі ва Узбекістане прадставіла ва ўзбекскай Нацыянальнай бібліятэцы імя Алішэра Навая інфармацыйна-ілюстрацыйны праект «Лясная песня» аб гісторыі беларускага партызанскага руху падчас Вялікай Айчыннай вайны. На прэзентацыі выступілі Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Узбекістан Леанід Марыніч і дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Узбекістана імя А. Навая Уміда Цешабаева. Беларускае пасольства прадставіла аўдыторыі мультымедычную прэзентацыю «Аб укладзе гераічных прадстаўнікоў узбекскага народа ў вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў». Перададзены шэраг экзэмпляраў новых кніг беларускіх выдавецтваў для фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Узбекістана. Як інфармуе БелТА, праект «Лясная песня» створаны Нацыянальнай бібліятэкай сумесна з Нацыянальным архівам Рэспублікі Беларусь.

Канцэрт, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння вядомага аргенцінскага кампазітара Астара П'яцолы, адбудзецца 26 лістапада ў канцэртнай зале «Верхні горад», перадае агенцтва «Мінск-Навіны». Музыка аргенцінскага кампазітара прагучыць у выкананні Таццяны Старчанкі (фартэпіяна), музыкантаў Кацярыны Архіпавай (скрыпка), Станіслава Петчанкі (віяланчэль), Дзюніса Чорнага (баян). «Астар П'яцол — адзін з самых папулярных кампазітараў у наш час, — адзначыла Таццяна Старчанка. — Яго музыку любяць і ведаюць, але ў гэтым канцэрце нам хочацца паказаць рознага П'яцолу: як папулярнага, любімага тысячамі слухачоў, так і элітарнага, яго сапраўдную камерную музыку. Яго *Nuevo Tango*. Новае танга, якое не танчаць, пад якое разважаюць, успамінаюць і пакутуюць».

Беларуска-кітайскі медыяцэнтр адкрылі на факультэце журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. У цырымоніі прынялі ўдзел прарэктар па вучэбнай рабоце і інтэрнацыяналізацыі адукацыі БДУ Канстанцін Казадаеў, дэкан факультэта журналістыкі Вольга Самусевіч, заснавальнік Адукацыйнага цэнтра «Яцянь» (КНР) Ван Яцянь, супрацоўнікі і студэнты ВНУ. У творчым складзе медыяцэнтра ўжо больш за 70 студэнтаў, якія працуюць над стварэннем уласнага сеткавага тэлебачання, актыўна распаўсюджваюць інфармацыю ў папулярных кітайскіх і беларускіх сацыяльных сетках. Як паведамаў на сайце Міністэрства інфармацыі Беларусі, дзейнасць цэнтра будзе накіравана на фарміраванне практычных навыкаў у студэнтаў-журналістаў і папулярныяцыю БДУ сярод кітайскіх абітурыентаў.

Вядучыя брытанскія акцёры тэатра і кіно вядучылі поўны збор твораў аб «Плоскім свеце» Тэры Пратчэта (1948—2015). Па словах выдаўцоў, старт маштабнага праекта па перакладанні ў фармат аўдыякніг усіх 40 раманаў прымеркаваны да 50-гадовага юбілею з дня публікацыі кнігі «Людзі дывана» — першага рамана аўтара. Сярод зорак, якія прынялі ўдзел у рабоце над праектам, — Біл Наі («Рэальнае каханне», «Піраты Карыбскага мора»), Індзіра Варма («Гульня тронаў»), Эндзі Серкіс («Уладар пярсцёнкаў») ды іншыя. Акцёрам давялося правесці ў студыі больш за 150 дзён. Сукупная працягласць гучання складала больш чым 400 гадзін. Музыканае суправаджэнне стварыў уладальнік прэміі Брытанскай акадэміі кіно і тэлевізійных мастацтваў кампазітар Джэймс Ханігэн. Выхад новых аўдыяверсій кніг Тэры Пратчэта будзе адбывацца паступова на працягу двух гадоў. У снежні выйдзе роман «Санта-Хракус», у красавіку 2022 года — кнігі з цыкла аб ведзьмах «Плоскага свету».

Рэжысёр Крыс Каламбус, які зняў фільм «Гары Потэр і філасофскі камень» (2001) — першую частку кінафраншызы, заснаванай на кнігах Джоан Роўлінг, мае намер выпусціць поўную версію карціны. Як паведамаўе РІА «Новости», зараз фільм доўжыцца 152 хвіліны. Першапачаткова, паводле слоў Каламбуса, хронаметраж складаў 172. Пашыраны варыянт «Гары Потэра і філасофскага каменя» быў паказаны ў тэставым рэжыме ў Чыкага. І хаця дзецям фільм спадабаўся, бацькі палічылі яго занадта доўгім. Таму перад прэм'ерай у кінатэатрах са стужкі прыбралі 20 хвілін знятага матэрыялу, у тым ліку ўсе сцэны з удзелам Рыка Мяёла, які выканаў ролю палтэргейста Піўза. Па якой прычыне студыя Warner Bros. да гэтага часу не прадставіла трохгадзінную версію, не вядома.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

на развітанне

Бывай, дарагі сябра!

Пайшоў з жыцця Мікола Шабовіч — паэт, перакладчык, парадыст, мовазнаўца.

Нарадзіўся пісьменнік 4 студзеня 1959 года ў вёсцы Бадзені Мядзельскага раёна ў сялянскай сям'і. Скончыў філалагічны факультэт Мінскага дзяржаўнага педагогічнага інстытута імя А. М. Горкага (1981). Працаваў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры ў Шыпкоўскай васьмігадовай школе Вілейскага раёна. Пасля заканчэння аспірантуры выкладаў родную мову ў БДПУ імя Максіма Танка. Кандыдат філалагічных навук (2004), дацэнт (2008). Стваральнік і кіраўнік студэнцкага літаратурнага аб'яднання «Крокі» (1979).

Мікола Шабовіч — аўтар паэтычных зборнікаў «Дом» (1996), «Яшчэ пакуль не лістапад» (1996), «Падары мне сваю адзіноту» (2002), «Мая надзея» (2006), «Хор болей не спявае» (2008), «Прыколы ад Міколы» (2015), «Маладыя мроі маладога лета» (2017), «Я і ты» (2019), «Пад маміным крылом...» (2021). Перакладчык каля 500 вершаў з класічнай і сучаснай рускай паэзіі, а таксама рускамоўнай паэзіі Беларусі. Гэта найперш творы Сяргея Ясеніна, Аляксандра Блока, Марыны Цвятаевай, Ганны Ахматавай, Мікалая Рубцова і інш.

Лаўрэат Рэспубліканскай літаратурнай прэміі «Залаты Купідон» (2009), міжнароднай літаратурнай прэміі імя Сяргея Ясеніна (2019), літаратурнай прэміі Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі імя Максіма Танка (2020).

На вершы Міколы Шабовіча напісана шмат папулярных песень.

Ён быў актыўным у грамадскім жыцці, часта выступаў перад чытачамі, выходзіў творчую моладзь.

Як член прэзідыума і праўлення СПБ прыкладаў намаганні ў пашырэнні і паляпшэнні дзейнасці нашага творчага саюза. Мы страцілі выдатнага творцу і сябра ў самым росквіце сіл. Памяць пра яго заўсёды будзе жыць у нашых сэрцах.

Прэзідыум Саюза пісьменнікаў Беларусі

Віктар ШНІП

Балада Міколы Шабовіча

(4.01.1959—16.11.2021)

Да апошняга ўздыху за родную хату
Ты трымаўся душой, да дзядоў адлятаць
Не хацеў, бо пра квецень бацькоўскага саду,
Пра каханне й любоў яшчэ шмат напісаць
Не паспеў... І закончыўся дзень твой апошні,
І застаўся ты ў ім, і душой паляцеў
Па-над садам, над лесам, над рэчкай, над пожнй
Да задумлівых зор, на якія глядзеў...
І было табе вольна, а з вучнямі светла.
І сябры не зніклі, як знічкі ў траве.
У Бадзенях мядовае, роснае лета
Ты любіў і сачыў, як зноў сонца плыве
Па-над садам тваім, і ўплываеца ў вершы,
І становіцца песняй, што рвецца з душы...
І памёршы цяпер, больш ужо не памрэш ты,
Ты ўжо маеш свой крыж і сябе на крыжы.
І стаіць, як каўчэг, твая хата пустая.
І душа твая ў вечнасць, як рыфма, ляціць.
І жыццё ў тваіх кнігах жыве, не знікае,
І табе гэты свет разам з Богам любіць...

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Мінскае гарадское аддзяленне СПБ глыбока смуткуюць з прычыны смерці паэта Міколы Віктаравіча ШАБОВІЧА і выказваюць шчырыя спачуванні яго родным, блізкім і сябрам.

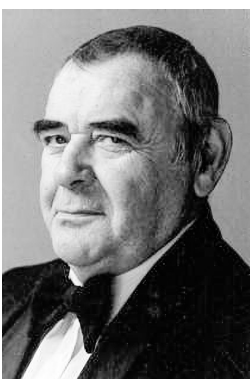
Заціхла эпоха...

Як ні сумна, але апошнім часам амаль ніводны нумар нашай газеты не абыходзіцца без публікацыі развітальных слоў. Вось і гэтым разам дні таксама выдаліся пахмурныя... У панядзелак, 15 лістапада, пайшоў з жыцця Віктар Чарнабаеў, артыст Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета, уладальнік медала Францыска Скарыны «за значны ўклад у развіццё беларускага опернага мастацтва», народны артыст Беларусі.

Віктар Максімавіч нарадзіўся 16 мая 1930 года ў Новарасійску. У 1949 годзе будучы адданы трубадур беларускай зямлі паступіў у Краснадарскае музычнае вучылішча. Пасля праходжання тэрміновай ваеннай службы Віктар Чарнабаеў у 1953 годзе скончыў

Маскоўскую кансерваторыю, а ўжо ў 1958-м уладкаваўся ў труп Дзяржаўнага Вялікага тэатра оперы і балета (цяпер — Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета).

За пяцьдзясят з лішч кам гадоў плённай працы на сцэне тэатральнай установы маэстра здолеў увасобіць больш за сотню сцэнічных вобразаў і ўзяць удзел у больш ад тысячы тэатральных пастановак. Сярод самых запамінальных партый артыста асаблівае месца займаюць, напрыклад, ролі Агамемнана ў «Арыстэі» Сяргея Танеева,

Варлаама ў «Барысе Гдунове» Мадэста Мусаргскага, Мефістофеля ў «Фаўсце» Шарля Гуно ды іншыя.

Моцны бас, акцёрская харызма і талент пераўвасаблення творцы, спалучаныя з характэрнымі інтанацыямі і манерай выканання, выдзелілі асобу Віктара Чарнабаева на фоне астатніх спевакоў яго пакалення і хутка прынёслі яму славу сярод

глядацкай аўдыторыі.

Віктар Максімавіч пакінуў вялікі след у гісторыі нацыянальнага мастацтва оперы.

Не губляць сувязі з чытачом

У Брэсцкім абласным аддзяленні ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» 52 літаратары. Самаму старэйшаму пісьменніку Фёдару Саевічу Ясеню, жыхару самабытнай пушчанскай вёсачкі, — 89 гадоў! Мінулая пяцігодка для берасцейскіх аўтараў адзначылася яркімі падзеямі, перамогамі, сустрэчамі. Вопыт і прафесіяналізм старэйшых пісьменнікаў, крэатыў маладых літаратараў, арыгінальныя ідэі, прапановы, ініцыятывы прыводзілі да вялікіх агульных здзяйсненняў.

Тое, як актыўна творцы ўдзельнічалі ў міжнародных форумах, фестывалях, навукова-краязнаўчых праграмах і канферэнцыях, выступалі ў школах, бібліятэках, працоўных калектывах, вайсковых часцях, музеях, кнігарнях, зафіксавана ў своеасаблівым летапісе аддзялення — «Літаглядзе», які выдаецца раз на два месяцы тыражом у 100 экз. Напрыканцы 2021 года выйдзе 30-ы, юбілейны, нумар бюлетэня! Вядома, эпідэміялагічная сітуацыя ўнесла свае карэктывы, але запланаванае ажыццяўляецца. Пісьменнікі з задавальненнем удзельнічаюць у анлайн-сустрэчах, прэзентацыях, больш выступаюць у друку, па радыё, тэлебачанні.

Нашы кнігі

За справядачны перыяд намаганнямі брэсцкіх пісьменнікаў было выдадзена 113 кніг! Сярод іх — і калектывныя зборнікі. Своеасаблівым вынікам першай дзесяцігодкі стала выданне ў 2018 годзе «Творчага партрэта пісьменніцкай суполкі». Складальнікам бібліяграфічнага даведніка стала Надзея Парчук. У гэтым жа годзе пабачылі свет зборнік твораў маладых літаратараў «Адкрыццё» і анталогія «Літаратурная прастора Берасцейшчыны». Вынікам міжнароднага супрацоўніцтва сталі сумесныя беларуска-польскія зборнікі перакладаў, а таксама выпускі альманаха «Брэст — Барнаўл». Зусім нядаўна выйшаў з друку 35-ы нумар літаратурна-краязнаўчага альманаха «Астрамечаўскі рукапіс». Стваральнік, галоўны рэдактар творчага праекта Аляксандр Валковіч далучае да работы па захаванні гістарычнай памяці рэгіёна і студэнтаў, і педагогаў, і ўсіх творцаў Брэстчыны, як пачаткоўцаў, так і прафесіяналаў.

Прыемна, што за мінулы час нарадзілася яшчэ адно выданне. Гэта — альманах «Берасцейская скарбніца» (складальнік — пісьменнік-фантаст Сяргей Белаяр). На яго старонках друкуюцца новыя творы нашых аўтараў, пераможцаў конкурсаў, дэбютантаў, гасцей. У кожным выпуску абазначана асноўная тэма (1000-годдзе Брэста, 75-годдзе пачатку Вялікай Айчыннай вайны, барацьба з каранавіруснай інфекцыяй і гераізм медыкаў).

Смелай спробай аднавіць найлепшыя традыцыі чытання з дапамогай інфармацыйна-тэхналагічнага прагрэсу стаў выхад папяровага нумара газеты «Лік» (ініцыятар і рэдактар выдання — паэт Вячаслаў Бельцюкоў).

Сістэматычна выступаюць на старонках раённых і абласных выданняў краязнаўцы Анатоль Бензарук, Анатоль Дзенісейка, Аляксандр Юдзіцкі, Вячаслаў Бурдыка, пісьменнік-натураліст Васіль Жушма. А лідарам па колькасці выдадзеных кніг з'яўляецца аўтар навукова-папулярных выданняў з Бярозы Анатоль Бярнацкі. Кніжнымі навінкамі апошнім часам парадавалі Мікалай Антанюўскі з Пружан, Вера Пракаповіч з Брэсцкага раёна, Ірына Морых і Таццяна Шульга з Брэста, Алёна Папко з Бярозы, Расціслаў Бензарук з Жабінкі, Віктар Рэчыц, Венямін Бычкоўскі з Івацэвічаў, Галіна Бабарыка са Століншчыны. Карыстаюцца папулярнасцю сярод землякоў кнігі Анатоля Брытуна, Юрыя Саланевіча, Алёны Гневушавай, Міколы Панасюка, Кацярыны Мядзведзевай, Аляксандра Галькевіча, Анатоля Крэйдзіча, Мікалая Кавалевіча, Міколы Бусько... Ідзе вялікая праца і па рэдагаванні кніг, калектывных

Члены Брэсцкага абласнога аддзялення СПБ у музеі «Выратаваныя мастацкія каштоўнасці».

зборнікаў. І не толькі членаў аддзялення. Мы стараемся дапамагаць усім, хто да нас звяртаецца.

Апошнім часам да пісьменніцкай суполкі далучыліся таленавітыя паэты — Вера Вакула, Аксана Валуй, Святлана Сцепанчук, Надзея Сміліна, Наталля Кандрашук.

Літаратурныя праекты. Традыцыі і навацыі

У Брэсцкім абласным аддзяленні ёсць як добрыя традыцыі, так і новыя творчыя праекты. З 2007 года найлепшым літаратарам уручаецца літаратурная прэмія Брэсцкага аблвыканкама імя У. Калесніка. Праводзіцца фестываль рускай паэзіі «Мы родзены для вдохновенья», з размахам адзначаецца Сусветны дзень паэзіі, дзе вершы гучаць на розных мовах. Сцэнарыстам і вядучай многіх яркіх мерапрыемстваў з'яўляецца паэтэса Любоў Красеўская.

Запамінальнымі праектамі сталі беларуска-ўкраінская гумарына «Смех заваёўвае Сусвет» і конкурс «Папярковы бусел», новы сезон якога ўжо анансавалі. У 2017 годзе пачаў сваю работу, прычым у розных фарматах, літаратурны салон «Музыка. Жывапіс. Літаратура», а таксама дыскусійны клуб «Экстраверт». У атмасферы казачнасці адбылося адкрыццё «Літаратурнай альтанкі», штогод праводзіцца конкурс «Зорны спеў», дзе школьнікі чытаюць вершы пісьменнікаў-землякоў. З 2017 года заснаваны абласны літаратурны конкурс «Духоўная веліч». А літаратурная пляцоўка «Фарбы Берасцейшчыны» запрашае на сустрэчы з чытачамі пісьменнікаў з глыбіні. Распацалася і працягваецца работа па стварэнні старонак нашых пісьменнікаў у Вікіпедыі.

За гэты час пісьменнікі ажыццявілі літаратурна-краязнаўчыя вандровкі па

Брэстчыне: пабывалі ў Іванаве, Дастоеве, наведалі літаратурныя мясціны Маларыцкага, Кобрынскага, Камянецкага, Брэсцкага раёнаў... Вядомы аграрый, ганаровы грамадзянін Брэсцкага раёна, пісьменнік Аляксей Скакун сістэматычна папаўняе фотагалерэю нашага аддзялення, захоўваючы яркія моманты сумеснай працы. А ганаровы журналіст, паэт Георгій Тамашэвіч часта выступае ініцыятарам мерапрыемстваў духоўна-патрыятычнай накіраванасці.

Літаратары Брэстчыны заўсёды імкнуцца данесці атмасферу свята ў кожны куток абласнога цэнтра.

прыцягнення творчай моладзі сталі Школа маладога літаратара пры Брэсцкім абласным аддзяленні Саюза пісьменнікаў Беларусі, гарадскі клуб «Адкрыццё» (кіраўнік — Зінаіда Дудзюк), літаратурны клуб «ПоэтыКо» (кіраўнік — Наталля Кандрашук), а маладая паэтэса Настасся Нарэйка стварыла пры газеце «Навіны Камянеччыны» літаратурны гурток «Жарынка». Акрамя таго, яна дапамагае зрабіць першыя крокі ў літаратурнай творчасці ўсім, хто цікавіцца роднай мовай, культурай. Вынік працы з моладдзю — дэбюты на старонках часопіса «Маладосць» Дзяніса Рабчука, Аляксандры Кароль, Кацярыны Мізерыі.

Конкурсы, конкурсы...

Штогод Брэсцкае абласное аддзяленне праводзіць рознатэматычныя літаратурныя конкурсы. Гэта і літаратурныя спаборніцтвы юных крытыкаў, юных паэтаў, і конкурс перакладчыкаў, празаікаў, эсэістаў, і тэматычныя конкурсы накіраваныя на «Мой дзень у Брэсцкай крэпасці», «З любоўю да чытання». Пісьменнікі берасцейскай творчай суполкі часта ўваходзяць у склад журы міжнародных конкурсаў і самі актыўна ўдзельнічаюць у якасці канкурсантаў. За апошнія 5 гадоў творчасць пісьменнікаў Брэсцкага абласнога аддзялення 117 разоў адзначалася высокімі ўзнагародамі — нагруднымі знакамі, дыпламамі, граматамі. За гэты час галоўную літаратурную ўзнагароду — Нацыянальную літаратурную прэмію — атрымалі пісьменнікі Зінаіда Дудзюк і Валерый Грышкавец.

Само Брэсцкае абласное аддзяленне адзначае граматамі і падзякамі ўсіх тых, хто дапамагае папулярызаваць літаратуру. Стала добрай традыцыяй узнагароджваць граматамі і падзякамі рэдакцыі газет, журналістаў, якія вядуць літстаронкі ў перыядычных выданнях, супрацоўнікаў бібліятэк, настаўнікаў.

Прыемна, што за мінулы час нарадзілася яшчэ адно выданне. Гэта — альманах «Берасцейская скарбніца» (складальнік — пісьменнік-фантаст Сяргей Белаяр). На яго старонках друкуюцца новыя творы нашых аўтараў, пераможцаў конкурсаў, дэбютантаў, гасцей. У кожным выпуску абазначана асноўная тэма (1000-годдзе Брэста, 75-годдзе пачатку Вялікай Айчыннай вайны, барацьба з каранавіруснай інфекцыяй і гераізм медыкаў).

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ удзячна галоўнаму ўпраўленню ідэалагічнай работы і па справах моладзі Брэсцкага аблвыканкама, настаўнікам, работнікам культуры, супрацоўнікам бібліятэк, кнігарань, выдавецтваў, грамадскім арганізацыям. Дзякуючы агульным намаганням нараджаюцца нашы новыя кнігі, ажыццяўляюцца смелыя задумкі, мы становімся бліжэй да чытача і пад сцягам любові да творчасці аб'ядноўваем усіх, хто ўзбагачае родны край добрымі творами і справамі.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ, старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі

Пачуць маладыя галасы

Пісьменнікі Брэсцкага абласнога аддзялення працуюць у цесным кантакце з аматарскімі літаратурнымі клубамі, даюць кансультацыі пачаткоўцам, запрашаюць на імпрэзы, святы. Цэнтрамі

Возера, у хвалях якога дужэеш

Дасведчаны чытач добра ведае, што ў шмат якіх літаратурных персанажаў ёсць прататыпы. Не абыходзіўся без іх і Фёдар Дастаеўскі. Сведчанне таму — раман «Браты Карамазавы». Гэта найперш тычыцца вобраза Міці Карамазава, які, паводле сюжэта, здзейсніў страшнае злачынства. Абаронцам на судзе выступае адвакат Іпаліт Фецыюковіч. Яго прамова — гэта і тыя прынцыпы, якімі ён заўсёды кіруецца ў сваёй дзейнасці: «Лучше отпустить десять виновных, чем наказать одного невиновного — слышите ли вы, слышите ли вы этот величавый голос из прошлого столетия нашей славной истории? Мне ли, ничтожному, напоминать вам, что русский суд есть не кара только, но и спасение человека погибшего! [...] В ваших руках судьба моего клиента, в ваших руках и судьба нашей правды русской. Вы спасете ее, вы отстоите ее, вы докажете, что есть кому ее соблюсти, что она в хороших руках!»

Гэта мела ў зале вялікі рэзананс: «[...] разразившийся на этот раз восторг слушателей был неудержим, как буря. Было трудно и немыслимо сдержать его: женщины плакали, плакали многие из мужчин, даже два сановника пролили слезы».

Прататып Фецыюковіча — Уладзімір Спасовіч. Фёдар Міхайлавіч выйшаў на яго дзякуючы выдатнаму рускаму юрысту, вядомаму літаратару і грамадскаму дзеячу Анатолю Коні, з якім зблізіўся, працуючы над «Братамі Карамазавымі». Анатоль Фёдаравіч з’яўляўся кансультантам па пытаннях юрыспрудэнцыі. Дарэчы, пры напісанні не толькі гэтага рамана, але і іншых яго твораў, у якіх закранаецца адпаведная праблематыка.

Праводзіць прамую паралель паміж Фецыюковічам і Спасовічам, безумоўна, найўна. Але не сакрэт, што чым больш пісьменнік улюбёны ў свайго героя, тым часцей уносіць у яго характар звычкі і паводзіны прататыпа. А ўражанне Фёдара Дастаеўскага ад таго, з кім яго пазнаёміў Анатоль Фёдаравіч, было прыемным: «[...] Спасовіч — гэта талент. Дзе б ні пачалі гаварыць аб пане Спасовічу, усе паўсюдна адзваюцца аб ім: “Гэта — талент”». Дык хто ж ён, Уладзімір Спасовіч?

Уладзімір Данілавіч — наш зямляк. Нарадзіўся 16 студзеня 1829 года ў Рэчыцы, дзе яго бацька працаваў медыкам. Неўзабаве сям’я пераехала ў Мінск. У 1845 годзе, скончыўшы з залатым медалём гімназію, паступіў на юрыдычны факультэт Пецябургскага ўніверсітэта. Вучыўся старанна, праявіўшы цікавасць да даследчыцкай працы, таму пасля завяршэння вучобы быў пакінуты ў сценах альма-матар. А ў 1851 годзе на кафедры міжнароднага права абараніў актуальную для свайго часу магістарскую дысертацыю «Аб правах нейтральнага сцяга і нейтральнага грузу». Не толькі для Расіі, якая ўтвараўся выходзіла на сусветную арэну. Некаторыя палажэнні гэтай навуковай працы былі выкарыстаны ў 1856 годзе ў Парыжскай дэкларацыі аб захаванні міжнароднага права, падпісанай 55 краінамі.

Рэдка каму ўдаецца, каб здзейсненае ў 22 гады атрымала такую высокую ацэнку і шырокі водгалас. На гэты час Уладзімір Спасовіч ужо працаваў ва ўніверсітэце прафесарам крымінальнага права. Неўзабаве ўзначаліў кафедру. І ўсё ж улюбёнцам лёсу, які лёгка хапае зоркі з неба, не быў. Ад іншых адрозніваўся тым, што не растрываў свой талент на нешта выпадковае. А пры неабходнасці знаходзіў для сябе іншы занятак. Характэрна такое яго прызнанне: «У жыцці маім я супраць волі павінен быў некалькі разоў мяняць прафесію; пакінуўшы любімыя мною прафесарскія заняткі, узяўся за піро журналісцкага крытыка, а потым прысвяціў сябе адвакатуры. Мяне цікавілі пытанні мастацтва; у вольны час я вывучаў выдатных пісьменнікаў, асабліва паэтаў».

Прафесарам крымінальнага права працаваў усяго чатыры гады, але ўнёс значны ўклад у развіццё крыміналістыкі. Лекцыі, што чытаў студэнтам, ляглі ў аснову «Падручніка крымінальнага права». За яго атрымаў навуковую ступень доктара права. Аднак не абышлося без зайздроснікаў. З’явіліся даносы, у якіх яго аб’яўлялі чалавекам палітычна нядобранадзейным, а развагі і абагульненні шкоднымі для грамадства. Дайшло да таго, што Аляксандр І сваім распараджэннем «Падручнік...» забараніў. У няміласць улад Уладзімір Данілавіч трапляў і раней. У 1861 годзе ў знак пратэсту супраць жорсткай справы над некаторымі ўдзельнікамі студэнцкага руху ён пакінуў універсітэт. Пачаў выкладаць крымінальнае права ў вучылішчы правазнаўства.

Але па-сапраўднаму пра яго загаварылі пасля таго, як заняўся адвакацкай дзейнасцю. Удзельнічаў амаль ва ўсіх найбуйнейшых палітычных працэсах свайго часу: «справа нячаеўцаў», «працэс 50-ці», «працэс 193-х» і іншых. Апошні — самы буйны ў Расіі ў XIX стагоддзі. Было арыштавана больш чым 4 тысячы чалавек. Сярод іх — такія вядомыя рэвалюцыянеры, як Андрэй Жалябаў, Соф’я Пяроўская, вядомы арганізатар народніцкага руху Сяргей Кавалік, ураджэнец вёскі Свадкавічы Чэрыкаўскага павета. У тым, што многія, хто праходзіў па гэтым працэсе, атрымалі прысуд больш мяккі, чым меркавалася, несумненна, заслуга Уладзіміра Данілавіча. З лёгкай рукі паэта, судовага прамоўцы, крытыка Сяргея Андрэеўскага яго пачалі называць «каралём рускай адвакатуры».

У нашы дні пад гэтым эпітэтам звычайна і згадваюць Уладзіміра Данілавіча, адцяняючы, хай сабе і міжвольна, іншыя бакі яго дзейнасці. Прынамсі тое, што мае дачыненне да ўзнікнення партыі «белых». Як і іншыя лібералы, спяліў надзею аб культурна-нацыянальнай аўтаноміі Беларусі і Літвы ў складзе Расійскай імперыі. Пра гэта сведчыць у сваіх «Успамінах 1857—1864 гадоў» публіцыст Якуб Гештар.

Канчаткова праект выпрацаваў гродзенскі губернскі прадвадзіцель дваранства граф Віктар Старжынскі. У 1862 годзе матэрыялы перадалі Аляксандру II. Меркавалася стварыць мясцовую адміністрацыю, пабудаваную на прынцыпе самакіравання. Законную сілу мусіў атрымаць да гэтага адменены Статут Вялікага Княства Літоўскага 1588 года. Выказвалася спадзяванне аб адкрыцці ў Вільні ўніверсітэта з юрыдычным, эканамічным і медыцынскім факультэтамі з выкладаннем на мове карэннага насельніцтва. З улікам паходжання студэнтаў — на беларускай, польскай і літоўскай мовах.

Яшчэ ў канцы 50-х гадоў XIX стагоддзя Уладзімір Спасовіч узяўся за падрыхтоўку перавыдання згаданага Статута. Аднак выхаду яго перашкодзіў пачатак паўстання, адным з кіраўнікоў якога ён стаў. Яго імя неаднаразова называлася ў час допытаў на пасяджэннях следчай камісіі. Ды настолькі добрым канспіратарам з’яўляўся,

Уладзімір Спасовіч.

што Мураўёў-вешальнік у скрусе паведаміў папачыцелю Санкт-Пецярбургскай вучэбнай акругі Івану Дзялянаву: «Спасовіч больш за яго (Іасафата Агрызку — журналіста, выдаўца польскамоўнай газеты «Слова», з якім сябраваў з часу вучобы ў гімназіі. — К. Л.) віноўны, але застаўся цэлы таму, што не трапілася ніводнай літары, напісанай яго рукою».

Як любіў ён сваю радзіму, відаць, хай у нечым і ўскосна, з яго артыкула «Аб мове ў галіне судаводства». Быў перакананы, што расійскія судовыя чыноўнікі павінны ведаць мову таго народа, сярод якога працуюць і справы прадстаўнікоў якога разглядаюць. А хіба не красамоўны такі факт?! З гонарам прызнаваўся, што меў шчасце асабіста ведаць Кандратовіча (Уладзіслава Сыракомлю. — К. Л.). Яму прысвяціў і манаграфію.

Уладзімір Данілавіч, па сведчанні Анатоля Коні, «быў сведкам зараджэння «Вестника Европы» і толькі крыху не дажыў да смерці часопіса пад старой рэдакцыяй». Не абышлося без яго ўдзелу і заснаванне польскамоўных часопісаў: «Атэнэум» — у Варшаве і «Край» — у Пецярбургу. Гэта ў «Краі» Аляксандр Ельскі выступіў з артыкулам «Пра беларускую гаворку», завяршыўшы свае развагі такой упэўненасцю: «Калі народ любіць і ўшаноўвае песняй сваё гняздо, ужо гэта адно добра аб ім сведчыць; у такім выпадку, хто можа, няхай памагае яму палюбіць і захаваць для ўласнай славы і шчасця айчынную мову, якая з’яўляецца яго сапраўдным скарбам, без якога не быў бы ён тым, чым ёсць, і не спяваў бы так чуліва і слаўна, як спявае пра родны край!..» (пададзена ў перакладзе Генадзя Кісялёва). Аўтарам «Краю», як вядома, быў і Францішак Багушэвіч.

Удзельнічаў Уладзімір Данілавіч і ў падрыхтоўцы выдання «Валюміна легум».

У перакладзе з латыні — «Збор законаў». Увабраў ён яшчэ і сеймавыя паставы, прывілеі, іншыя заканадаўчыя акты, што дзейнічалі на тэрыторыі Польшчы, Літвы, Беларусі і правабярэжнай Украіны з 1347 да 1793—1795 гадоў.

Анатоль Коні так ахарактарызаваў Спасовіча-літаратара: «Ён уяўляў сабой таго практычнага байца, які ўмеў з аднолькавым поспехам і бляскам будаваць сінтэз самых розных з’яў жыцця і ўрывацца ў яго з тонкай і вострай зброяй аналізу. Удумлівы літаратурны крытык, з найвялікшым запасам звестак не толькі з галіны *humanitara*, але і з галіны прыродазнаўства, і са строгім навуковым метадам, глыбока адукаваны юрыст і непараўнаны па своеасаблівай сіле і арыгінальнасці даравання адвакат, ён ішоў заўсёды і ва ўсім самастойным шляхам, маючы смеласць і гонар не падавацца чужому ўплыву».

Літаратура ў жыцці і творчасці займала, безумоўна, вялікае месца. У яго 10-томным Зборы твораў толькі чатыры тамы прысвечаны юрыспрудэнцыі. Астатнія — таму, што ў той ці іншай ступені тычыцца прыгожага пісьменства.

Дзякуючы Уладзіміру Спасовічу, і пісьменнікі-прафесіяналы, і аматары літаратуры рэгулярна збіраліся ў Шэкспіраўскім гуртку. А на яго кватэры часта бывалі юрысты-аднадумцы. Стварылі як бы хатні гурток. З яго ўрэшце ўзнікла Пецярбургскае юрыдычнае таварыства. З’яўляючыся тонкім псіхолагам, распрацаваў шэраг праблем псіхафізіялогіі, выказаўшы вельмі арыгінальныя думкі і ідэі. Быў выбраны членам псіхіятрычнага таварыства пры Ваенна-медыцынскай акадэміі.

Добра ведалі яго і цанілі талент Іван Тургенеў, Мікалай Ганчароў, Мікалай Чарнышэўскі, Мікалай Дабралюбаў, Аляксандр Пыпін... Ілья Рэпін прысвяціў яму адну са сваіх карцін. Уладзімір Данілавіч адлюстраваны ў звычайнай для яго аратарскай позе. Жэстам правай рукі ён нібы запрашае хутчэй услухацца ў тое, што неўзабаве будзе сказана.

Называлі яго і рускім, і польскім адвакатам і перакладчыкам, а ён нібы адасабляўся ад усіх, заяўляючы: «Я — антыцаркоўнік, антынацыяналіст і антыдзяржаўнік». Удкладніў: «У маленстве я акунуўся ў іншы асяродак, дакладней у глыбокае возера, у хвалях якога я паздаравеў і падушэў. Гэтае возера была мая радзіма, мая Літва, ці Белая, ці Чорная Русь, — розныя па-рознаму яе называлі».

Падказаў, аб гэтым не здагадваючыся, як трэба пісаць мастацкія біяграфіі выдатных людзей: «Я папракаю ўсе сучасныя заканадаўствы ў тым, што яны недастаткова адцяняюць, недастаткова адрозніваюць тое, што склала літаратурную працу аўтара, і тое, што, не складаючы ніякай літаратурнай працы, можа мець цікавасць і значэнне як рыса з жыцця аўтара, як матэрыял для яго біяграфіі. Па маім меркаванні, іншага роду даныя павінны б з мінулы смерці аўтара зрабіцца набыткам грамадскім, зусім прымальнымі з юрыдычнага пункту гледжання да надрукавання без чыйго б на тое дазволу. Забарона выдаваць гэтыя матэрыялы, якія маюць значэнне самі па сабе, сціскала правы гісторыі, перашкаджае яе працы, а таму шкодзіць наогул, не прыносячы ніякай істотнай карысці».

Не стала Уладзіміра Спасовіча 26 кастрычніка 1906 года. Няма сумнення, што пазнаёміўся з асобнымі кнігамі, што выйшлі ў бібліятэцы «Жизнь замечательных людей», заснавальнікам якой стаў Фларэнцій Паўлянкоў. Магчыма, заўважыў: нешта ў іх сапраўды «сціскае правы гісторыі». Таму і выступаў за тое, каб у мастацкіх жыццёпісах не замоўчваліся і факты, якія ахарактарызуюць чалавека ў нечым не з лепшага боку. Каб у вачах наступнікаў ён выглядаў як мага больш праўдзіва.

Сведчанне таму, наколькі ўрокі і вопыт Уладзіміра Спасовіча варты ўвагі, — правядзенне Міністэрствам юстыцыі Рэспублікі Беларусь штогадовага конкурсу на прыз яго імя ў 11 намінацый: суд, пракуратура, следства... Ёсць, дарэчы, і такія, як права і журналістыка, студэнцкая навука.

Кастусь ЛЯДНЕВІЧ

Чаруе накцюрн паэта

Грамадзянская лірыка, лірыка кахання слыннага паэта Змітрака Марозава заўсёды кранае душу, уражае, вымушае з ім суперажываць, хаця не заўсёды выклікае ўзнёслы настрой. У гэтым пераканаўся пасля таго, як прачытаў новы зборнік вершаў «І жаўранка накцюрн у паднябессі...», які сёлета пабачыў свет у сталічным выдавецтве «Чатыры чвэрці».

Скажу шчыра: многае давялося чытаць раней. І такую выснову зрабіў пасля азнамлення з першымі творамі раздзела «Мне даўно не снілася матуля», бо менавіта маці яшчэ ў далёкім дзяцінстве наказала сыну паважаць працу, і ён прытрымліваецца таго незабыўнага наказу па сёння. Як і святой любові да Радзімы, яе свабоды і незалежнасці, загінулых абаронцаў у крывавыя гады Вялікай Айчыннай вайны, аб чым сведчыць верш «На вышыні ля Лудчыц». Многім гэтая вышыня невядомая, тым больш што паэт не тлумачыць значэння названай вышыні. Проста паказвае тутэйшыя жытнёвыя палі ды як раннія зязюлі адлічваюць гады, як ідуць сюды здаля салдацкія матулі, каб услаць кветамі дол, і люляюць у душы надзею:

*Мо і табе, сыночак,
Хто-небудзь прыкладзе
Рамонкавы вяночак
Да маладых грудзей?..*

На гэтай легендарнай вышыні ў Быхаўскім раёне часам бываю і я, ведаю, што напрыканцы 70-х — пачатку 80-х гадоў мінулага стагоддзя Змітрок Марозаў, выпускнік Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, пачаў працаваць у гэтай мясцовасці калгасным аграномам. Ён памятае, як у чэрвені 1984 года тут адбыўся шматтысячны мітынг з нагоды адкрыцця мемарыяла Вайскавай славы з увасобленымі на ім гарэльефамі шасці Герояў Савецкага Саюза розных нацыянальнасцей, якія атрымалі гэтае высокае званне ў асноўным пасмяротна ў баях на падступах і непасрэдна за вышыню ў вызваленчым 1944 годзе. Тады тут склалі свае галовы тысячы байцоў і камандзіраў Савецкай Арміі. Паэт радуецца ўсталяванаму мірнаму, вольнаму жыццю, услаўляе ў аднайменным вершы сваё Мацярынскае поле з жытняй калыханкаю, дзе сталае ў вёснамі і цёплымі барознамі, быў некалі сагрэты ім, якое не засмягне. І тут жа паказвае, як жывуць у вёсцы жанчыны — Алесі, Алёны, Мальвіны. Яны ідуць да зямелькі з паклонам, песцяць лянок кучаравы і косяць духмяныя травы. Сціплыя, ніколі не просяць у долі спачыну, а моляцца сонцу як Богу, доўга глядзяць на дарогу...

А як проста і ў той жа час дакладна паэт малюе вясковы ранак, калі маці жыве па сонцы, разам з ім устае. Потым будзіць жывёлу ў хляве, «танцуе» каля печы, як рыхтуе на цэлы дзень стравы, шчыруе на градах, дзе поле гуркі. І так дапазна. А ноччу ёй не спіцца, бо ломіць спіну і рукі, надакучаюць думкі: «Як гэта заўтра ўстаць, сонейка не праспаць?» Таму і нізка кланецца матчыным парэпаным рукам, што кармілі ды пайлі, бацькавай крыніцы, вузкай палявой сцяжынцы, усім добрым, шчырым людзям, без якіх не спазнаў бы сапраўднага жыцця. Ім за гэта кланецца тройчы. Вось чаму адразу звяртаеш увагу на мудры «Маналог маці аб зямлі»:

*«Адаць ці не адаць?
Вярнуць ці не вярнуць?..»*

*Зноў заклікі гучаць,
А праўдачкі не чуць.
Ды гэта да пары.
Шкада, гады ляцяць...
Як скажуць нам: «Бяры!» —
Не будзе каму браць.*

Жыццёвы матчын маналог вельмі ўдала дапаўняе верш «Маня», у якім мядункавым раннем бабуля Маня ледзьве махае няклепенай касой. Яна вядзе свой пракос з мінулай вайны, дзе скасіла мужа куля, а потым некуды з'ехалі сыны. Яна на свой цяперашні бядовы лёс праз клопаты і глядзіць: «Жыву дзеля каровы. Інакш навошта жыць?»

Тым часам жыццё працягваецца. Паэт не сумняваецца, што дзеці нас перажывуць, няхай толькі як памяць зберагуць дабрыню і чалавечнасць. Прынамсі павінны, абавязаны зберагчы. Значыць, не варта шкадаваць, што дні ляцяць. Мы ведаем смак жыцця як смак хлеба, а дзеці няхай нясуць наступнікам усё, што ім пакідаюць бацькі. Яны ж сваё абавязкова дажнуць, даспяваюць.

У сваіх шчымлівых вершах творца бачыць маці маладою, выказвае стаўленне да матчынай мовы, якую любіць да болю, да слёз уважчу, верыць, што беларускае слова заблішчыць яшчэ ярчэй. А ў вершы «Я адгэтуль аднойчы паеду» шчыра прызнаецца, што «ў сталічнай кватэры начной будзе Блоку маліцца і Фету, а не матчынай песні жывой». І робіць нечаканую выснову:

*«Я аднойчы адгэтуль паеду...
Буду вольна і праведна жыць...
І чаму ж гэта памяць па следу,
Як жабрачка, за мною бяжыць?»*

Менавіта памяць аб вёсцы, дзе засталася маці, дарагія яму людзі, не дае спакойна жыць, працаваць, тварыць.

Санеты, вянкi санетаў, што склалі асобны раздзел, каторы раз падкрэсліваюць непераўздызены талент у гэтым вельмі складаным жанры іх аўтара, каторы яшчэ ў 1991 годзе выдаў першым у еўрапейскай літаратуры вянок вянкаў санетаў «Апакаліпсіс душы», што вытрымаў шэсць перавыданняў, у тым ліку ў перакладзе А. Цяўлоўскага на рускую мову. Свайму перакладчыку ўдзячны аўтар, дарэчы, таксама прысвяціў верш.

Гэта вынікае з дасланага матуляю ліста, з допісу сына на яе ліст, які назваў «Адказ матулі». Ён настолькі прасякнуты болем па малой радзіме, што міжволі ўспамінаеш родную маці, вёску, дзе нарадзіўся і вырас. Таму сынава просьба да яе шкадаваць сэрца з вераю ў тое, што ён ніколі і нікому не прадаць сваю душу, бо душа не прадаецца, успрымаяецца быццам асабістая. Як і вырак: «Калі ж цябе не ўбачу я, прад сконам пажадаю: // Хай пухам стане мне зямля твая, а не чужая».

Далей ідуць вершы «Матчына сунцашэнне», «Матчына сляза», «Прызнанне маці», «Гаворыць маці», «Лістад маці», «Маці», шэраг безназоўных твораў, напоўненых бязмежнай удзячнасцю, любоўю да самага роднага чалавека, якога з намі ўжо няма і якога ён, сын, ніколі больш не зможа абняць, пацалаваць,

шчыра пагаманіць, параіцца. Вось і просіць у аднайменным вершы даравання:

*За самыя светлыя словы,
Якія ў дзяцінстве сказаў,
А потым на вехах жыццёвых
Я іх незваротна губляў.
За дні, калі ў родныя вочы
Глядзеў абыхава я,
За ўсё твае чорныя ночы
Даруй мне, матуля мая.*

Цыкл вершаў «Жывых трымае памяць на зямлі» з'яўляецца своеасаблівым працягам папярэдніх твораў, прысвечаных любай маці, усім вясковым жанчынам цяжкага пасляваеннага пакалення.

Вершы, трыялеты, санеты, вянкi вянкаў санетаў са зборнікаў паэзіі 1988—2017 гадоў склалі раздзел «Баравік на пагосце», які пачынаецца з «Анкеты паходжання» самога творцы: «Я — з вёскі // Я — свойскі // Язбоўскі // Сялянскі // Славянскі // Зямны // Ад плуга // Ад лугу...» Такім чынам ён падкрэслівае сваю прыналежнасць да сялянскага роду, да роднай зямлі-карміцелькі, адказнасць за яе стан, трывогу за лёс суайчыннікаў. Усё гэта трывала знітавана, выразна праходзіць праз вершы «Мне богам дадзена Радзіма», «Удовы», «Салавецкая балада», «Чытаючы вечную кнігу», «Калі шукаюць вінаватых», «Абцяюць хуткі рай на роду...», «Пра халопства», «Чарнобыльская эра», «Пенсія», іншыя творы грамадска-сацыяльнай накіраванасці.

Не маю маральнага права абмінуць верш «Паэт», які прысвечаны светлай памяці Аляксея Пысіна, бо, як і Змітрок Марозаў, лічу Аляксея Васільевіча сваім настаўнікам. Чытаю гэты верш-успамін і адразу ўяўляю, як у зялёным пачаткоўцу ён імкнуўся ўбачыць дзіўны дар, як «...Па людных вулках Магілёва // Ён ціха крочыў раніцой // Душой адбеленае слова // Жывой свяцілася слязою // І ажывала ў нашых сэрцах // Радкамі светлага добра... // Адплыў паэт, а ў вечнасць льецца // Яго вячэрняя зара».

Санеты, вянкi санетаў, што склалі асобны раздзел, каторы раз падкрэсліваюць непераўздызены талент у гэтым вельмі складаным жанры іх аўтара, каторы яшчэ ў 1991 годзе выдаў першым у еўрапейскай літаратуры вянок вянкаў санетаў «Апакаліпсіс душы», што вытрымаў шэсць перавыданняў, у тым ліку ў перакладзе А. Цяўлоўскага на рускую мову. Свайму перакладчыку ўдзячны аўтар, дарэчы, таксама прысвяціў верш.

Кожны санет альбо вянок санетаў напоўнены любоўю да маці, да бацькоў, да Радзімы і народа, светлым і чыстым каханнем. Пра вобразнасць, цікавыя паэтычныя знаходкі,

скарыстаныя ў творах, не пішу свядома, паколькі без іх не абыходзіцца бадай ніводзін верш ці санет. Такі, напрыклад, як «Жаўрук»:

*Ён раніцою будзіць сорок сёл.
Цымбальны дожджык
нотак серабрыстых
Ліецца з высяў светла і ўрачыста
У збажынова-травяны прытол.
І ажывае ўсё тады наўкол:
Сцяблінка, колас,*

*гурт дубоў вячыстых,
Занебны спеў крылатага саліста
Да сонца набліжае цёмны дол...
Яму не трэба славы і ўхвалення,
Знаходзіць ён у песнях спаталенне...
Паэт падобны ў нечым з жаўруком:
Ад мітусні*

*і ад будзённай прозы
Загойвае людскія сэрцы, розум
Натхнёна-разняволеным радком.*

Змітрок Марозаў прысвяціў санеты Максіму Багдановічу, Адаму Міцкевічу, ахвяраваў «Вянок Беларусі» сябру Аляксея Пысіна і свайму даўняму сябру, 94-гадоваму магілёўскаму пісьменніку Віктару Арцём'еву, а трэці вянок «З вянка вянкаў санетаў» прысвяціў светлай памяці Анатоля Сербантовіча. Упрыгожвае ж іх «Санет маці». Яго скарыстаў творца для плаўнага пераходу ў раздзел «Пярынка з воблачных нябёс», складзены з новых вершаў дзеля светлай памяці жонкі Таццяны.

Вершы гэтыя самай рознай тэматыкі, ды ў кожным з іх паэт па-ранейшаму асэнсоўвае наша супярэчлівае жыццё, яго сутнасць, прыроду і яву чалавечых пачуццяў:

*Жыццё — нядоўгае спатканне
З усім, што радуе, баліць.
Пражыты дзень —
крок развітання...
Дайсці б да вечнасці... Дажыць!*

І не проста дажыць, а дажыць годна, памятаючы, што «Верлібр не мае ланцугоў // Дакладней рыфмы і сюжэта // Затое на крыжы радкоў // Распятая душа паэта».

Зноў і зноў захапляюся трапнымі чатырохрадкоўямі паэта, у якія ўкладзены не толькі душа і сэрца, а і ўсё той жа глыбінны філасофскі сэнс:

*Чалавечае вока
Бачыць далёка,
Акрамя сябе самога...
І — Бога!*

Кароткія вершы «Бяссонне», «Твае вочы», «Грэх», «Я вярнуся», «Паэты», «Бяда», «Плач», «Як многа мудрасці ў прыродзе...», «Твой вобраз», «І жаўранка накцюрн у паднябессі...», назва якога стала назваю кнігі, радуець неардынарнасцю: «На гарадскім асфальце мітусня // Прамовы, звады і пустыя песні // А ў хлебным полі згода, цішыня // І жаўранка накцюрн у паднябессі».

Радкі з Бібліі «Час раскідваць камяні, час збіраць камяні» паэт-сучаснік асэнсоўвае па-сучаснаму:

*Жыццё — кароткае імгненне,
Дзе кроплі праўды не відаць...
Настане час збіраць каменне тое,
Ды будзе некаму збіраць.*

І ўсё ж хочацца верыць, што наш шматпакутны народ перажыве нягоды і цяжкасці, якія выпалі на яго лёс, знойдзе сілы сабраць раскіданыя нядобразычліўцамі камяні.

Мікола ЛЕЎЧАНКА

Вяртанне з небыцця

**На сайце Міністэрства абароны
Пісьменнік і журналіст Алесь
Гібок-Гібоўскі яшчэ напярэдадні
75-годдзя з дня пачатку Вялікай
Айчыннай вайны (пяць гадоў таму)
знайшоў інфармацыю, што яго бацька,
«младший лейтенант, 1916 г. н.,
место службы ЗапФ 204 ОСД 700 СП,
пропал без вести между 22.06.1941
и 31.09.1941 г.»**

Усё супадае, апроч аднаго: зніклі без вестак ў 1941 годзе, прайшоў доўгімі верстамі вайны — у дзеючай арміі і ў партызанах — да яе пераможнага канца, адпрацаваў не адзін дзясятка гадоў у шэрагу арганізацый у мірны час і пакінуў гэты свет толькі ў 1992 годзе.

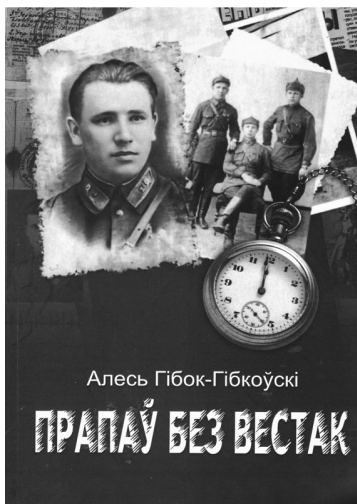
Вестка літаральна агалошвала сына вэтэрана вайны і падштурхнула да напісання ўспамінаў пра яго: ад дня маленства і да апошніх дзён жыцця. Аўтар кнігі «Прапаў без вестак» (Мінск: «Каўчэг», 2020 г.) прызнаецца, што напісаць пра лёс бацькі ён «збіраўся даўно, адразу пасля яго смерці. Але <...> пэўны час <...> нічога з гэтай задумы не атрымлівалася. Вядома <...> асобныя факты, штрыхі з бацькавага жыцця ніяк не складаліся ў агульную мазаіку <...>. Як аказалася, пісаць пра родных людзей архіскладана, бо мы заўсёды знадта блізкія з імі, шмат у чым падобныя. Відаць, нездарма сцвярджаў калісьці С. Ясенін: “Лицом к лицу лица не увидать...”»

Кніга «Прапаў без вестак» — гэта дакументальныя жыццяпіс зусім не нейкага шырокавядомага героя, а звычайнага простага чалавека, які прыйшоў на гэтую зямлю і пражыў на ёй адведзены Богам век: са зброяй у руках бараніў Радзіму, шчыра працаваў, нарадзіў дзяцей, няньчыў унукаў. Але менавіта з такіх людзей і складаецца наш горды працалюбівы беларускі народ. У кожнага — свой лёс, свая жыццёвая дарога, на якой — зямныя турботы і шчаслівыя імгненні, трывогі і засмучэнні, усё тое, што ўмяшчае само чалавечае жыццё.

А жыццё Сямёна Фёдаравіча і насамрэч умясціла нямала падзей. У войска юнака з вёскі Комсічы, што на Капыльшчыне, прызвалі ў 1936 годзе. Служыў у кавалерыі ў Забайкальскай ваеннай акрузе. Падчас савецка-японскага памежнага канфлікту ўдзельнічаў у баях на Хасане. На пачатку 1940 года злучэнне, у якім ён служыў, было перафарміравана з кавалерыйскага ў мотастралковае і перадыслацыравана ў Беларусь, а менавіта бліжэй да заходняй граніцы — на Гродзеншчыну. Скончыўшы курсы малодшых лейтэнантаў, атрымаў адпаведнае званне і быў прызначаны камандзірам кулямётнага ўзвода 204 асобай дывізіі, якая размяшчалася ў раёне Ваўкавыска. Тут і сустрэў Вялікую Айчынную вайну, дзе падчас кровапралітных баёў з адступленнем войскаў і апынуўся ў спісе зніклых без вестак.

Перад чытачамі, як кадры кінахронікі, праходзяць ваенныя дарогі воіна: і першы няроўны бой; і раненне, калі яго падбралі і прытулілі, рызыкаючы сваім жыццём, мясцовыя жыхары; і выдача солтысам-зброднікам, пасля чаго трапіў у палон, з якога неверагодным чынам выбавіўся, у што сын па першым часе аповеду бацькі нават не мог паверыць, аж пакуль не пачуў пацвярджэнне відавочцаў. Потым — знаходжанне ў партызанах; і зноў фронт; раненне пад Кенігсбергам, дзе для яго, па сутнасці, і закончылася вайна. Сямён Фёдаравіч «пусціў карані» на Ваўкавышчыне, дзе ў 41-м атрымаў баявое хрышчэнне.

Вядома ж, што жыццё любога чалавека не праходзіць у нейкім вакууме. І таму, распавядаючы пра жыццё бацькі, Алесь Гібок-Гібоўскі не пакідае без увагі яго (і, адпаведна, сваіх) родных і блізкіх, саслужыўцаў, якіх пашанцавала знайсці, суседзяў. Асаблівыя аповеды аўтара — пра маці Анастасію Маркаўну, якая, ратуючыся ад чарговага галадмору, прыехала з Харкаўшчыны ў Беларусь, дзе, па словах бабулі, «голаду ніколі не бывае».

Патрапіўшы, здавалася б, у незнаёмае асяроддзе, яна не згубілася сярод тутэйшых вяскоўцаў, больш за тое, актыўна ўрасла ў яго, а, працуючы ў мясцовым калгасе, зарэкамендавала сябе не толькі цягавітай працаўніцай, але і цудоўнай павунынай народных украінскіх і беларускіх песень, удзельнічала ў мясцовай мастацкай самадзейнасці. Аўтар нават шкадуе, што матуля не цалкам рэалізавала свае творчыя здольнасці, але ці не яны перадаліся генна ўнучцы Юлі, якая нейкі час была ўдзельніцай знакамітага ансамбля «Харошкі»?!

Аўтар ніколі не прыхарошвае свайго героя, хоць ён, гэты герой, — яго бацька. Падрабязна распісвае, як зачынялі царкву ў Комсічах. Скінуць жа крыж з царкоўнай макаўкі ніхто з дарослых не мог. Ужо збіраліся разыходзіцца, ды нехта раптам згадаў, як улетку на макаўку царквы паспяхова залазіў адзін з мясцовых падлеткаў. Прычым паўтарыць яго «подзвіг» болей ніхто не мог. Хлапчука хутка вылічылі. Гэта быў яскравы будучы бацька аўтара. Ён даволі паспяхова справіўся з ганебным па сённяшніх мерках заданнем. І ганарыўся гэтым, чым не можа ганарыцца сёння яго сын.

Але ён не асуджае бацьку, бо такі быў час. Як не асуджае і яго першую жонку Марыю, якая на пачатку 1942 года нарадзіла сына, нейкі час пажыла яшчэ ў доме свёкра, а потым, забраўшы немаўля і карову, якую прывяла ў дом пры шлюбе, сышла, пакінуўшы без карміліцы пяцёрма малалетніх дзяцей яго другога сына Івана, які таксама «прапаў без вестак» (гэты — насамрэч). Казалі, што Марыя сышлася з нейкім чалавекам, які служыў у немцаў, а потым збег з імі ў Германію. Жанчына ж была ўпэўнена ў гібелі мужа, нават народжанага сына назвала ў гонар як бы загінуўшага бацькі Сямёна.

Аўтар не абмяжоўваецца перадачай сухіх звестак з біяграфіі бацькі, а імкнецца насыціць апавед вядомымі яму эпізодамі на кожным адрэзку жыцця свайго героя. Адно толькі шкадуе, што пра многае не распытаў бацьку, многае засталося нявызначаным, згінутым разам з ім. Прапала без вестак, калі казаць, спасылаючыся на назву кнігі.

Як адзначаецца ў анатацыі, «праз прызму лёсу свайго бацькі аўтар спрабуе аналізаваць як пэўны адрэзак усёй нашай гісторыі, так і сённяшняю даволі вострую праблему яе дыскрэдытацыі, не пакідаючы ўбакі і гарачыя кропкі сучаснасці. Прычым робіць гэта не з пазіцыі пэўнай ідэалогіі ці палітызаваанай канцэпцыі, а з непрадзутага гледзішча асобнага чалавека, што пакутліва шукае ісціну».

Кніга Алесь Гібок-Гібоўскага — гэта яшчэ і своеасаблівы зварот аўтара да кожнага з нас: давайце ствараць гісторыю свайго роду, свой радавод. Менавіта на гэтым засяроджвае ўвагу пісьменнік-публіцыст у прадмове: «...кожны род, кожная сям'я мае безліч унікальных фактаў, вартых таго, каб іх зафіксаваць і захаваць для будучых пакаленняў, як каштоўны прыклад, пэўны сімвал свайго часу». Сягоння, калі мы шмат увагі ўдзяляем патрыятычнаму выхаванню моладзі, гэта набывае асаблівае гучанне.

Анатоль ЗЭКАЎ

Ключы мудрасці ды годнасці

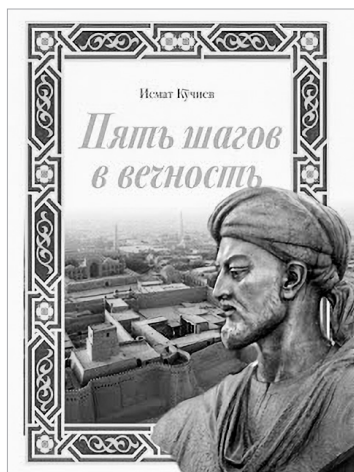
«Пяць крокаў у вечнасць» Ісмата Кучыева — кніга незвычайная, незабыўная. У ёй прадстаўлена паэма, прысвечаная ўзбекскаму паэту і дзяржаўнаму дзеячу Алішэру Наваі.

Як відаць са зместу кнігі, ураджэнец Гера-та, знаходзячыся каля вытокаў роднага слова, імкнуўся да наватарства і адначасова захапляўся традыцыяй у паэзіі. Гісторыя, праўда, Радзіма — тыя паняцці, без якіх творчасць Алішэра Наваі не была б ацэненай суайчыннікамі належным чынам. Ісма-т Рахматавіч выяўляе ў паэме прыгажосць душы таленавітага паэта, акцэнтуючы пры гэтым увагу на пачуццёвыя меры і раўнавагі гэтай высокаадо-ранай і сціплай асобы.

Як апавядае ў кнізе самабытны пісьменнік, вера ў справядлівасць Алаха, пачуццё доўгу, адданасць Радзіме і сяброўству становяцца для Алішэра Наваі асновай асноў ва ўласным выбары паміж каханнем і верным служэннем народу. У творы адзначаецца шматграннасць таленту дзяржаўнага дзеяча: яго творчы дар раскрыўся ў навуковым пазнанні паэзіі, філасофіі, матэматыкі, а таксама ў музыцы і будаўніцтве. Каштоўнасць таленту і здольнасць «узвышаць словам дух», на думку аўтара паэмы, вынікаюць з любові да ведаў праз адкрыццё духоўных таямніц і вучэнняў пры паядна-насці зямнога і нябеснага.

У паэме гучаць мудрыя выслоўі:

*Кто оторвался от народа,
Тот древней мудрости ключи,
За горсть монет бездарно продал.*

У кнізе прадстаўлены цэласны вобраз Алішэра Наваі праз дынамічнае развіццё сюжэта паэмы, напісанай анегінскай страфой: калісьці летуценнік, улюбёны ў Гулі, Алішэр становіцца мудрацом, якога хвалюе вечнасць. Да таго ж у самім творы паэтызуецца пачуццё справядлівасці і чалавечнасці дзяржаўнага дзеяча ў адносінах да простых і ўплывовых людзей. Адначасна, выпраба-ванне каханнем, выпрабаванне сяброўствам, уладай, багаццем не становяцца для Алішэра Наваі крыніцай зла — і ён раскрывае інтрыгі, якія яго акружаюць пры двары султана.

Паводле тэксту манументальнай паэмы, адукацыя і навука, дабрачынная дзейнасць прадвызначылі духоўны шлях вядомага ўзбекскага мыслера. Акрамя таго, у эпахальным творы І. Кучыева раскрываецца незаменная роля мастацтва слова для грамадства, дзе паэт не проста той, хто выяўляе ідэалы, каштоўнасці народа, а Творца, для якога Боская вышыня вядзе да дасканаласці душы. Менавіта «багацці, прыгодныя для нябёсаў», як лічыць сучасны пісьменнік, пракладваюць шлях у вечнасць...

Такім чынам Алішэр Наваі ў кнізе «Пяць крокаў у вечнасць» Ісмата Кучыева ўвасабляе сабой высакародную асобу, якая высока цэніць праўду, але не павучае, выяўляе талент у слове, але не навязвае свайго меркавання. Слынным паэт паказаны палымыяй патрыётам, які годна ідзе па жыццёвай дарозе са стваральнай мэтай, не баючыся, акрамя Алаха, нікога...

Таццяна МАЦЮХІНА

Хлопчык у капялюшыку

«У кожным садку і ў кожнай школе ёсць хтосьці, каму неабходна дапамога. А ў дапамозе Галляш Бяляшык непераўздымны майстра». Менавіта так напісана ў творы за аўтарствам Анджэя Марэка Грабоўскага «Галляш Бяляшык — сябра цмокаў».

Кніга, пераствораная па-беларуску Марынай Шодай, якая летасе пачыла свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура», паспела палюбіцца многім юным чытачам. Галляш Бяляшык — хлопчык, узрост якога супастаўны з узростам тых, каму адрасавана выданне, сваім выглядам нагадвае англійскага джэнтльмена.

Капалюш-кацялок, клятчасты пінжак і вішнёвыя штаны са стрэлкамі — усё гэта нязменныя арыбуты дадзенага персанажа. Аднак знешнасць бывае зманлівая. Нягледзячы на свой юны ўзрост, Галляш — магутны чараўнік, а таксама блізкі сябар драконаў. Прыбыўшы ў дзіцячы садок, ён пачынае дапамагаць дзецям вырашаць свае праблемы, такія, як няўпэўненасць у сабе, цікаванне з боку аднагодкаў, зазнайства і многае іншае.

Канцэпцыя героя, які прыходзіць з ніадкуль і вырашае чужыя праблемы, не новая. Аднак ідэі і антураж у кнізе Анджэя Грабоўскага адрозніваюцца ад іншых: дзеянне казкі разгортваецца не ў далёкім мінулым, а ў наш час. Па вуліцах ездзяць машыны, людзі ходзяць у кравы, дзе прадаюцца жуйкі. Праз прызму галоўных герояў пісьменнік даносіць да чытача ідэі таго, як трэба сябе правільна паводзіць, як наладжваць адносіны з аднагодкамі, як навучыцца вырашаць свае праблемы. Аўтар кажа аб складаных рэчах прастай, зразумелай для дзяцей мовай. А дапамагаюць яму ў гэтым ілюстрацыі таленавітага польскага мастака Мацея Шымановіча.

Кніга разлічана на шырокае кола маленькіх чытачоў, з яе дапамогай можна весела і з карысцю правесці час, акунуўшыся ў чароўную казку пра дабрыню, разуменне і, вядома ж, цмокаў.

Рыгор ПАЛЕХІН

Зміцер АРЦЮХ
Радзіма

Белая, чыстая, светлая —
Краіна маіх бацькоў.
Тут кожная вёска — прыветная,
І ў горадзе сто сваякоў.

Тут пахне блінамі, яешняй...
А дранікі!.. Хлеб... Малако...
«Ну, што ж вы, сядайце, паешце», —
Вітаюць сваіх, чужакоў.

Тут простыя людзі.
Тут працай
І праўдай жывуць адзінай,
І верай, што сёння, заўтра
Жыве!..
Будзе жыць Радзіма.

Калі прыходзяць дні вялікай скрухі,
Калі здаецца цэлы свет пустым —
Вазьмі свой боль.
Зацісні боль у рукі —
І адпусці, пагаваруйшы з ім.

І стане свет на дзіва зразумелым.
Вялікае замяніцца малым,
А бязлівец стане дужа смелым...
Зрабі свой боль
Прыслужнікам сваім.

«Трымай мяне, пакуль не сціхне вецер,
Сагрэй мяне ў халодны лістапад...»

Гэта проста твая эклектыка

Не свеціць.
Экран, на жаль, не свеціць.
Я выкіну не модны ўжо айпад.

Больш не патрэбны для размоў айфоны.
Прадуе вецер пробкі ў галаве.
Мы будзем разумець без слоў.
Нейроны
Табе наішэпчуць думкі ўсе мае.

Ты мяне абдымеш...
Так балюча.
Пацалуеш, скажаш:
«Я заўжды з табой».

Я прашу цябе мяне не мучаць,
Адзінота,
Не хачу быць твой.

Давай, забівай ужо скептыка.
Гэта проста твая эклектыка.
Сэрца, розум вузлом звязы.
У гэтым часе ты проста
Чужы.

Камянее сэрца збалелае.
І душа такая нясмелая.
Але веру я
Ў ацалелае
Сэрца
Пасля
Цябе.

Перш, чым стаць апанентам Платона,
Зразумей, хто такі Платон.
Свет надзеў на яго карону.
А ці варты кароны ён?

Лістапад —
Кульмінацыя года,
Недзе трыццаць радкоў да развязкі.

Мы з табой — калізія —
У адной недапісанай п'есе.

Хто дапіша яе?
І ці трэба спектакль такі?..

Я калісьці быў аўтарам песень.
Зараз песням нясуць вянкi.

Калекцыю лёсаў збору ў адзін сшытак,
Прашыю старонкі... Другі сабяру...
І трэці, чацвёрты...
Чытае калекцыю з верасня восень,
Чытае і просіць
Пра ічасце.
Парву
Старонку пустую, хоць слоў там нямала.
Ды словы ўсе тыя —
Нямыя — нішто.
Ніхто больш не ўбачыць,
што вочы прастылі...

А сшыткі спалілі...
Калекцыя лёсаў — парод і эпод.

Перагарну яшчэ старонку
Адну.
Апошнюю?
Ці першую?..
А ўсё адно перагарну
Адну.

Развітаемся не павітаўшыся,
Разб'яжымся не сустрэўшыся...
Час сыграў сваю сімфонію
Не сугучную.

Пяць дзён — як пяць хвілін,
Адстукаў час — і зніклі.
Адзін.
Адзін.
Ізноў, ізноў — адзін.
Пяць дзён — як пяць хвілін,
Прыліплі —
І адліплі.

Мае вершы даўно напісаны,
Напісаны мной, за мяне...
Стаю адзінока на прыстані

І думаю: «Час міне,
Але застануцца вобразы,
І рыфма, і рытм...»
І я
Стаю адзінока на прыстані
Ў чаканні.
Сігнал карабля
Пакліча паплыць з паэзіяй
Па моры жыцця...
Да вечнасці...
І я бесклапотна плыву...
Жыву!
Жывы!
Жыве...

Сакавік.
З бярозаў вершы
Пацяклі:
«...прысніцца.
...не спіцца».
Мне баліць
Ненапісанае,
Недасказанае,
Не пражытае
Ў сакавік.

Срэбны колер маёй Беларусі —
Гэта ранкам прайсці на расе
І паслухаць, што шэпчуць гусі,
Палічыць, што зязюля куе...

Толькі раніцай слёзныя росы
На няскошаным лузе спяць...
У лесе птушкі прызыўна галосцяць:
«Прачынайцеся!
Трэба ўставаць!
Навастрыць!
Натачыць трэба косы —
І для роднай зямлі працаваць!
Апусцела гумно... Стагоў просіць...
Варушыцца пара! Сена жаць!..»

Срэбны колер маёй Беларусі —
Каб на поле вярнуліся ўсе,
Каб кружыўся над вёскаю бусел,
Каб звінела каса ў расе!

На новую раніцу

Людміла ШЧЭРБА

Каменным гузікам швартовай палі
Да берага прышпілена рака,
Свабодую сплаціўшы за каралі
Агнёў начнога горада — паркан.

Свінцовая вада ў бетоннай глотцы...
Тут нават дождж ідзе з паверхні ўверх.
І апельсіны ліхтароў бы ў Гоцы —
З Венецыі святло бярэ разбег.

Шапоча плёскатам рака —
крычаць не можа:
Цэмент кайданамі ўкаваў жыццё,
За ўскраек берага самотнаю Каложай
Трымаецца — не ўпасці ў небыццё.

Не зрынуцца, адзін, як Страцім-лебедзь,
Цярпець, з астатніх сіл маўчаць,
Лязом крыла нямую плынь вярэдзіць,
Не скамянець, каменні слоў глытаць.

Каменным горлам хворасць незнаёма,
Іх лудзяць змалку крыкам ды хлуснёй,
Мутантаў робячы з набору храмасомаў,
Каб сталі потым шэраю гайнёй.

Стаіць рака, пляце тваніна косы.
І ручніком павісне вецер на крыжы.
Аплаквае-аплачвае бяроза,
Капейкі лісцяў скідае з душы.

І толькі напісаўшы верш,
Адчуеш раптам невымоўны —
Сапраўдны, дзягілеўскі трэш
Разоў па дзесяць ды ізноў нанова.

Ты плаціш банкамату, каб
Ён выдаў колькі слоў па-беларуску.
Нібы ў палонку галавою ў паб,
Чакаеш зноў перазагрузку.

І плавіць праўда ў шклянцы лёд,
І Верытас табе не дабрадзейка.
Калодзеж кубка крышшэць крыгаход.
І кошт жыццю — ламаная капейка.

Хочацца мне ў твой пакой,
Дзе аловак піша шэптам,
Кот пухнаты пад рукой,
Думкі цёплыя пад пледам.
Вока лямпы мружыць сон,
Уцякае ў вены кава,
На кружэлцы — вальс-бастон,
Ружы ў вазе стан танклявы...

У маім гудуць вятры,
Я крычу табе асадкай!
Першы дзень як не курыў.
Недагрызены ападак.
Стрыжань п'е чырвоны кроў,
Выцякае на паперу,
Сэрца скача стрымгалоў.
Віскі — прысмак недаверу...

Клавіш застукоча дождж,
Як абцасы гулкім раннем.
Праз муры ўсіх агародж
Промень у акно загляне.

Адтанчылі бязважкія
балерынкі Дэга,
скінулі пялёсткі пуантаў
з каштанаў,
гарэзлівай чародкаю
ляцяць круга
сцяблінаў ліхтароў,
абуджаных фантанаў —
свабоднае адажыя,
па-дэ-дэ... дэ-труа...
ружовай аблачынкай
к драўнянаму стану,
свавольніца вясна
ў класічным амплуа,
з пухнатымі вейкамі
кветак духмяных...

Аціхлі безразважныя
агеньчыкі ў вачах,
скінулі іскрынкі зорак
з нябёсаў,
лістотай схаладнелаю
ў сівых дажджах,

сумным паланэзам,
водгукам флэксаў...
Спадаюць думкі важкімі
каштаанамі на скон,
восень запаліць
апошнюю свечку,
яна адна выходзіць
на наклон —
у зале глядзельнай
уважная вечнасць...

некрыклівае, ціхае, ціхае
да мурашак, да слёз
фарамі ў вочы
снег за каўнер
пранізана адлігаю
ветрам наскрозь
з дарогі не збочыць
адчайны давер
чакае са шляху
тваім Хаціко
і з жытам на плаху
ідзе васільком...
каханне...

Фота Кастуся Дробава.

Таццяна КАЛЕНІК Паганіні

*Адно забытае сола з жыцця прастай
беларускай вёсачкі,
назва якой амаль адгучала.*

1.

Гарэза ветрык незнарок калыхнуў партрэт на сцяне... З яго ўсміхнуўся дзяўчынцы зусім яшчэ маладзенькі бацька з гармонікам. Вобраз нібы ажыў у рамцы: пальцы ўзяцелі над грыфам, рабрысты мех расцягнуўся і заліўся пераборам. У такт яму прыгожа шчоўкнулі драўляныя шпулькі, на якіх трымалася шырма-фіранка. Тая варухнулася... Вольныя хвалі затанцавалі па стракатым полі тканіны, гойдаючы струну, і яна напеўна загула... Ледзь улоўная мелодыя пачала запаўняць прастору пакоя, і Аля мімаволі трапіла ў яе таямніцу.

2.

Мясцовы Паганіні так прыгожа іграў на гармоніку, што немагчыма было ўтрымаць ні рук, ні ног — яны пускаліся ў скокі самі. Яго безыменны палец не гнуўся, быў пакалечаны, таму віртуозны перабор вылятаў толькі з-пад чатырох пальцаў. Нябачаная дзёрзкасць! Аднак менавіта яна ўзнагароджвала музыканта яшчэ большым піетэтам. Здавалася, знямелы палец-персцянец ніяк не ўдзельнічае ў стварэнні мўзыкі. Насамрэч, лунаючы над іншымі, ён нібы заклікаў іх у натхнёны палёт. Пальцы лёгка гарэзавалі над чорна-белымі кнопкамі гармоніка і акрылялі не толькі самога Паганіні, але і слухачоў. Блакітныя вочы, якія прамяніліся чыстым святлом, і да часу ссівелы чубок сапернічалі з глыбокай загарэласцю твару. Гэта дадавала мужчыну гадоў дваццаць, а то і ўсе сто якоў, што прыпадабняла яго да нейкага забытага бажка. Яго нібыта спусцілі з нябёсаў ці то выпраўляць нейкія асабістыя свавольствы, ці то ўпрыгожваць існаванне людзей.

Чаму бацьку называлі імем вядомага скрыпача — для Алі заставалася загадкай. А паколькі ён быў сапраўдным віртуозам ад прыроды, у дзяўчынкі склалася сваё тлумачэнне. «Верагодна, — думала яна, — мянушка мімаволі “прыліпла” да таты таму, што землякі часта параўноўвалі свайго маэстра з талентам іншага народа. Ды і падобныя яны на здзіўленне: аднолькава харызматычныя, смуглыя. А гэты высокі лоб! А нос гарбінкай!» Аднак, як пазней высветлілася, гарманіста і скрыпача аб’ядноўвалі не толькі імя і талент.

3.

Яшчэ маленькім хлопчыкам Міколка выдатна валодаў фісгармоніяй і скрыпкай. Падчас вайны, калі яму споўнілася гадоў дзесяць, у іх мясцінах разгарнуўся адзін з нямецкіх гарнізонаў. Фрыцы па-гаспадарску выходзілі ў поле і касілі жыта тутэйшых сялян. Адночы з лесу пачуліся стрэлы. Нехта не вытрымаў — забіў касцю.

Ашчэрыліся немцы! Уздыбілі аўтаматы, пачалі зганяць вяскоўцаў — старых, малых, жанчын. Жах! Пярэпалах! Але скрозь гвалт, плач, сабачы брэх,

нібы ціхі ручай у шалёным віры, палілося нягучнае сола скрыпкі.

Людзі змоўклі. Расступіліся. На ўзрытай злосцю і выбухамі зямлі стаяў падлетак і выводзіў смычком... пачуцці. Ніхто не адважваўся паварушыцца, нават калі мўзыка сціхла. Здавалася, яна абдымае ўсіх — і ворагаў, і сваіх.

Неўзабаве з нямецкага боку выйшлі трое. «Ты — талантливый малчык, — прамовіў адзін з іх на ламанай рускай мове, — аднак... на чэтырьёх струна можэт играт все!»

Гітлеравец павярнуўся да людзей. У гэтую хвіліну для тых, хто чакаў прысуду, бадай, спыніўся час, а ў жылах запаволіўся ток крыві. Твар нямецкага афіцэра катэгарычна застыў. Здавалася, вось-вось лопнуць нацягнутыя жаўлакі, але ж... Войкнула скрыпка — белыя пальчаткі абарвалі тры яе струны. Немец дэманстратыўна падняў скалечаны інструмент і абвясціў, што адменіць пакаранне, калі хлапчуку ўдасца разжаліць яго!

Фота Кастуся Дробава.

І струна заспявала... Нібы расчуленыя багі кранулі яе. Яны зазірнулі ў свет людзей паміж сваімі справамі і здзівіліся: тут, ужо не над маленькай цудоўнай планетай, а над полем бою, нібыта птушка, якая забылася пра сілкі і небяспеку, лунаў музыка...

Кропелькі крыві падалі на пясок. Гэта парваныя струны, абкруціўшыся вакол безыменнага пальца, раздзіралі яго плоць. «Паганіні!» — так потым ахрысціць хлапчука нямецкі афіцэр. А цяпер ці то захоплены іграй на скрыпцы, ці то ад страху, Міколка не чуе пад сабою ні ног, ні зямлі, ні нават болю. Толькі відаць, як моцна ён сціснуў зубы, як дрыжаць яго каленкі, як намагаецца не выпусціць скрываўлены смычок... Не паўзросце дарослы, у імгненне ссівелы падлетак разумее адно: за ім дыхае люд...

З маленькай далані

*струменіць хараство —
спатольваюць здарожаныя смагу.
Нібыта дробязь у бязмежжы... А прад ёй
Здымае капялюш сама знявага!*

*Мелодыя віецца над зямлёй —
Час перапынку...
А каму — глыток
Жыцця.*

4.

Скончылася вайна. Цяжка давалося ўсім. Удзячным за жыццё суседзям хачелася хоць неяк аддзячыць збавіцелю

Міколку, але што яны маглі? Бульбіну, аладку з ліпавай кары — калі была, бо самі галадалі.

На сямейнай нарадзе вырашылі: каб выжыць, неабходна прадаць фісгармонію і скрыпку, якім бы балючым ні было расстанне.

...Стары конь не адразу крануўся з месца. Яго пануквалі, хвасталі па крыжы пугай, трэслі цуглямі, але нават ранішнія прыцемкі не схавалі пільны погляд разумнай жывёліны. Як толькі хлапчук адпусціў каня сэрцам, той ляніва пацягнуўся ў маўклівую мглу наваколя.

Калі бацькі вярнуліся з кірмашу, каля падводы стаяў дубовы цэбар, які адліваў абнадзейлівым золатам зерня, і цёпленкая чырвоная кароўка. Завіхалася матуля, змучаная доўгай дарогай. Аднак хлесткасці яе рухам надавалі квяцістая хустка, якая красавала на плячах, і беражліва перакінуты праз руку спраўны касцюмчык для сына. Добра стала

ў Міколкі на сэрцы, спакойна. «Ох, і заживём!» — падумаў ён, але нешта было не так... Неяк нязвыкла без драгіх душы рэчаў, пуста. І хлопчык кінуўся да воза...

З дзіравага мяшка ўсміхаўся белазабы гармонік! Новыя сябры так узрадаваліся знаёмству, што ў тую ж хвіліну, як абняліся, так да апошніх сваіх дзён не разлучаліся! У горы і ў шчасці заўсёды разам — мясцовы Паганіні і яго двухрадка.

5.

Той прыгожы дзень з сямідзясятых Аля запамніла на ўсё жыццё. Аконнае шкло аздаблялі росныя каралі павуцінак, у якіх адбівалася рознакаляровасць жнівеньскіх фарбаў і раскоша мірных нябёсаў. Там-сям над агародамі ўжо падымаўся лёгкі дымок ад вогнішчаў, што навяваў прыемную стому. Млява цвыркалі конікі ў траве. Заміранне парушў паспешлівы ляскац веснічак: паштарка Надзея прынесла невялічкую паперу.

Рукі Паганіні хвалююча дрыжалі... Вочы, якія яшчэ паўхвіліны таму загарэліся ажыўленымі агенчыкамі, пачалі патухаць у непаразуме: нешта паведамляў дакумент, але — што?! Сабраліся людзі. Весткі хутка разносяцца па вёсцы. Кожны, хто ўмеў і не ўмеў чытаць, прабегаў вачыма па радках ліста... Было напісана панямецку.

Анавяданні

— Не журыся, Мікола, — умяшалася тут Надзея, — бяры пашпарт, ды на пошту, там усё растлумачаць!

6.

Кажуць: горш няма, як чакаць і дагнаць, аднак не разыходзілася грамада, чакала. Як ніколі, цягнуўся час: на пошту — нібы на край зямлі... Неўзабаве кожнага апанавала хваляванне — удалечы на вясковай вуліцы дарожны пыл закруціўся загадкавай эйфарыяй...

Вялізныя вочы, поўныя болю і ўрачыстасці, адплаты і ўсёдаравання, маўчалі і размаўлялі з кожным. Твар Паганіні збялеў. Мужчына нешта сціскаў у кулаку да нясцерпинасці, да здранцвення... І не адразу раскрыў яго — не слухалася рука. Чамусьці цяпер, калі час пачаў засыпаць сляды вайны, заўсёды бясстрашны і адважны Мікола стаяў перад землякамі збянтэжаны.

...Пальцы выпрасталіся. На далоні гулялі мяккім пералівам тры скручаныя струны — пасылка з Германіі.

— Вось, яна, перамога... — толькі і выдыхнуў ён.

Па-за цішынёю

Зачынілася ад усіх.

Калі-нікалі находзіць — хоццаца насьціцца адасобленасцю.

Чыста прыбрала ў хаце, каб нават пыл не перашкаджаў, павыганяла мух ды павукоў, адклала ўбок кнігі з чужымі думкамі і, хутаючыся ва ўтульны плед каміна, заплюшчыла вочы.

Ціха... Здаецца, сама цішыня дагаджае. Аўтамабілі і тыя перасталі зымець за вокнамі. Суняўся і крэсла-качалка — не вохкае... не скардзіцца падлозе на цяжкі лёс...

«Ох, урэшце рэшт — адна!» — не паспела з палёткаю выдыхнуць я, як у цішыні шарганулі чыесці крокі. Прыслухалася. Хіба падалося? Не: «Туп, туп, туп, туп...» — настэрна чаканьне рытм яны...

Як жа я раней не заўважала яго?

Ён не спяшаецца, не спазняецца, не сціхае. Ён плаўна і мерна ахінае, абгінае бяссплотным целам існасць маю... Спадае бязважкімі фальбонамі ніц і зноўку ўзнімаецца ўгору... Ён імкнецца наперад і сыходзіць у мінулае... Ён ідзе, цячэ, перамяшчаецца і, падобна бясконца-доўгаму шлейфу сваёй няўлоўнай мантыі, ліецца... Ён ліецца плынню секунд, момантаў і нечага такога яшчэ, чаго зразу мець пакуль немагчыма, адначасова застаючыся тут: вакол... ува мне... побач...

— Спыніся, дружа! — гукнула яго я. — Толькі ты бліжэй за ўсіх да мяне, толькі ты заўсёды побач! Ты пранікаеш скрозь... Ты чуеш мой зародак-верш, а ён... а ён яшчэ і не зачаты мною! Дык што ты, ідзеш і ідзеш? Чаму безуважна і стрымана адкідаеш костачкі хвілін на лічыльніках майго існавання, а паразмаўляць не затрымаешся?

— Прабач. Няма калі стаяць, я павінен несці ў будучыню думкі твае... — паступова аддаляецца ў глыбіню пакою роўны голас.

— Думкі... Ці можна іх несці?! Ды і навошта?! — здзівілася я, наліваючы ў яго вёдры (сама не ведаю, як?!) мары, патаемнасць, фантазіі...

— ...Каб не спыніўся рух... — нібыта даў ён і зачапіў каромыслам поўныя вёдры. Незнарок войкнула крэсла-качалка — сведка дыялогу.

Хаўкнулі аўтамабілі за вокнамі. Ажылілася цішыня, а ў ёй — цік-так, цік-так, цік-так — качаюцца вядзерцы, а ў гома не быцця, ускінуўшы каромыслы на рамяны, губляецца Час.

Мой Час...

«Сачыць зоры»: эстафета стагоддзяў

Натхнёныя абраннікі лёсу схільны бачыць сваіх творчых аднадумцаў іскроў часавыя і поліэтнічныя напластаванні, адчуваць іх ледзь не на фізічным узроўні. Максім Багдановіч, напрыклад, ганарыўся нажом для раз-разання паперы, які раней нібыта належаў Міхаілу Лермантаву. Стараннямі энтузіястаў-збіральнікаў адна з дзіцячых цацак рускага пісьменніка сёння займае пачэснае месца ў экспазіцыі Літаратурнага музея М. Багдановіча ў Мінску.

Беларускі паэт выдатна разумеў сваю гістарычную місію — стварыць новую нацыянальную літаратуру нароўні з іншымі, сусветна прызнанымі. Зварот да класікі быў натуральны ў запазычанні творчага вопыту, адаптацыі ажыццёўленых праграмных установак. Лістапад 1911 года для навуковай супольнасці Расійскай імперыі праходзіў пад знакам 200-годдзя энцыклапедыста Міхаіла Ламаносава. У тым жа месяцы па старым стылі Максім Багдановіч рыхтаваўся сустрэць сваё 20-годдзе.

Паэтычныя сузіральнікі

У творчасці М. Багдановіча гарманічна паяднаны натурфіласофія, народныя міфа-паэтычныя ўяўленні і рамантычныя аўтарскія памкненні, а таксама агульная па-беларуску сусветная класіка розных часоў. «Космас «Вянка»» (1992) — так называецца адно з ключавых даследаванняў адзінага прыжыццёвага зборніка паэта, якое належыць пяру Тамары Чабан. З лёгкай руки даследчыцы «касмаганічны» прыцип разгляду сёння паспяхова прымяняецца да мастацкай спадчыны і асобных твораў шэрагу беларускіх пісьменнікаў.

Паэтычны погляд на неба ў М. Багдановіча — гэта не толькі раманс «Зорка Венера» і верлібр «Я хацеў бы спаткацца з Вамі на вуліцы...». Сярод філасофскіх сузіральнікаў аўтара «Вянка» — слаўны рымлянін Авідзій:

Бог Апалон з галавы зняў карону
і кінуў у неба.
Ў светлым паветры яна пралятае;
агнямі малымі
Робяцца ў ёй на лату ўсе
каменні каштоўныя. Ў небе
Быццам карона жа між на
каленях стаячага Нікса
І паміж Цмока яна, затрымаўшыся,
блещіца на месцы.
(«Грамада зорак «Карона»»)

Мінуўшы часоў сакральнасці ведаў, алхіміі, пачатку беларускага кнігадрукавання паўстае ў вершы «Безнадзейнасць»: «Скарына, доктар лекарскіх навук, // У доўгай вопратцы на вежы сочыць зоры. // Яны спрыяюць! Час!»

Максім Багдановіч.

Некаторыя тэмы, звязаныя з навуковымі канцэпцыямі, М. Багдановіч перанёс у паэтычную плоскасць асэнсавання і папулярызацыі. Так, ідэя хрэстаматыйнага верша «Санет» («Паміж пяскаў Егіпецкай зямлі...»), прысвечанага Аляксандру Пагодзіну, была падказана літаратурна-навуковымі і культуралагічнымі працамі вядомага гісторыка-славіста. Гутаркі на філасофскія тэмы з Дзядорам Дзявольскім, аўтарам «Каментарыяў да Махабхараты», роздумы пра рэінкарнацыю

душы ляглі ў аснову эпісталаў «Д. Д. Дзявольскаму» («Быць можа, пущіна жыцця // Лягла пярэсцёнкам, друг, // І я ў краіне забыцця // Не раз раджаўся, як дзіця, // Прайшоўшы поўны круг»).

Навуковай спадчыне рускага біёлага, сацыёлага прысвечаны не толькі артыкул «Мікалай Дзмітрыевіч Ножын» («Ежмесячны журнал», 1916, № 6). Пасля знаёмства з канцэпцыяй вучонага быў напісаны безназоўны верш:

Ўспывае грамада сіфанафора —
Жывых асоб жывушчая труна!
Зраслася з іх, скалечаных, яна,
Як з членаў, не жадаючых прастора.
Дзе хто яе кіруе паміж мора,
Хто — хапае здабычу ў цемні дна?
Аб роўнавазе рупіцца адна,
І ўсе жывуць без шчасця і без гора...

У часопіснай публікацыі М. Багдановіча даў папулярнае тлумачэнне, без якога горкая іронія паэтычнага твора не такая відавочная: «Сіфанафоры — прасцейшыя марскія жывёлы, што зрасліся паміж сабой у адно цэлае, якое называецца калоніяй (г. зн. грамадствам) сіфанафор. Кожная сіфанафора ў такой калоніі выконвае якую-небудзь спецыяльную работу, застаючыся прымацаванай да яе на ўсё жыццё; «жыццё кожнай з іх да крайнасці звужана, урэзана, падаўлена. Няхай у «калоніі» ідзе цэлы шэраг жыццёвых адпраўленняў — уся сума іх недаступная ні для якой сіфанафоры, з паўнатай жыцця не знаёмая сярод іх ні адна. Перад намі — знявечаныя, скалечаныя ў інтарэсах цэлага асобы».

Моц творчага азарэння

Упершыню рускамоўны тэкст «Паэзія геніяльнага вучонага» быў надрукаваны ў другім томе «Твораў М. Багдановіча» (Мінск, 1928). Адносна яго ў каментарыях адзначана наступнае: «Артыкул не скончаны. Напісаны быць чытальна, на паасобных старонках гэткага выгляду, як звычайна паэт пісаў для рэдакцый. Апошнія старонкі рукапісу згубіліся і сярод аўтографаў паэты не знайшліся». Таксама было выказана меркаванне, што рукапіс можна датаваць 1911 годам, а яго з'яўленне звязана са святкаваннем 200-годдзя з дня нараджэння М. Ламаносава.

Названы артыкул практычна ніколі не становіўся аб'ектам асобнага даследавання. На нашу думку, ён мае даследчыцкі, інтэрпрэтацыйны патэнцыял. Менавіта ў «Паэзіі...» сыходзяцца многія аспекты творчасці аўтара пачатку ХХ стагоддзя: беларуская падзвіжніцкая, народна-асветніцкая стыхія і рафінаваная, інтэлектуальная вышталцонасць рускага Сярэбранага веку. Выкарыстоўваючы гучнае імя і юбілейную нагоду, аўтар апрабаваў многія канцэптальныя ўстаноўкі прымяняльна і да сваёй творчай практыкі, і да маладой беларускай літаратуры наогул. Паводле няпоўнай рукапіснай захаванасці, артыкул «Паэзія геніяльнага вучонага» складаецца з дзвюх частак. У першай канстатуецца агульная мэта

паэзіі і навукі: «задавальненне спазнаваўчай патрэбы чалавека. Адрозненні паміж імі ўтрымліваюцца ў формах дасягненняў: «Навука дае формулу; паэзія — жывы, канкрэтны вобраз». Але такой цвёрдай размежаванасці няма ў метадах кожнай з іх. У паэзіі пераважае стыхія інтуіцыі, у навуцы — «лагічнае меркаванне, што нетаропка лепш адну выснову да іншай». «Але ж гэта апошняе не чужое і паэтычнай творчасці, а інтуіцыя і ў навуковых адкрыццях адыгрывае вялікую ролю. Ды і акрамя гэтага мы не бачым прычын, чаму б паэзіі і навуцы не ісці рука ў руку», — заключае М. Багдановіч і такім чынам вызначае асноўную праблему свайго тэксту.

Да агульнага аналізу прыгнуты сучасныя «спробы зблізіць гэтыя раз'яднаныя галіны, усталяваць паміж імі сувязь і ўзаемадзеянне». У якасці прыкладу называецца (без паглыблення ў дэталі) узнікшая ў Францыі школа «навуковай паэзіі». Дазволім сабе пашырыць рэтраспектыўную інфармацыю. Рэне Гіль (1862—1925), заснавальнік і тэарэтык названай школы, некаторы час супрацоўнічаў з часопісам рускіх сімвалістаў «Весы». Французскі паэт быў прыхільнікам інструменталізму (напрамак у філасофіі і метадалогіі навукі) і трансфармізму (вучэнне аб перапынненых зменах жывёльнага і расліннага свету).

Аўтар «Паэзіі...» паставіў пад сумненне патэнцыйную магчымасць сучаснікаў сказаць «новае слова» ў напрамку збліжэння паэзіі і навукі. У адрозненне ад праслаўленых розумаў мінулых эпох, найперш, Ё. В. Гётэ, «паміж паэтычнымі адкрыццямі якога і яго навуковым светапоглядам існае бяспрэчная сувязь». Але яшчэ раней і найбольш відавочна гэтая сувязь праявілася ў М. Ламаносава: «У адносінах да некаторых яго твораў ужо цалкам дастасавальная назва «навуковай паэзіі» і прытым менавіта да тых з іх, якія могуць пераважна перадаць усімі іншымі прэтэндаваць на тытул «паэзіі». Іх і варта прызнаць асноўным ядром паэзіі Ламаносава, той яе сарцавіны, якая заслонена ад нашых вачэй тоўстым слоём шурпатай кары».

Другая частка артыкула пачынаецца кароткім рээстрам літаратурнай спадчыны М. Ламаносава — «не вельмі разнастайнай»: «Усё гэта было ў свой час для нас новым і патрэбным у якасці ўзору, але ўсё гэта не выходзіла за межы шаблону, выпрацаванага ў Заходняй Еўропе, з папраўкай прымяняльна да ўмоў нашага жыцця». Пытанні запазычання, своеасаблівага «паўтарыцельнага курса» мастацкай літаратуры паслядоўна і ў некалькі дыдактычнай манеры выкладу разглядаліся М. Багдановічам у дачыненні да маладой беларускай літаратуры. З адначайнай высновай: трэба не толькі браць, прытым выбарачна, але і прыўносіць сваё, нацыянальна-адметнае ў агульную скарбніцу сусветнага мастацтва.

Аўтар нетрывіяльна і даволі катэгарычна падышоў да асноўных тэкстаў М. Ламаносава, адзначыў «напаўслужбовы характар гэтай паэтычнай работы», які выключае «магчымасць душэўнага гарэння».

Сапраўдная творчая сутнасць, на думку М. Багдановіча, выявілася ў дзвюх «рэчах», напісаных не па заказе, а «па ўласным пачыненню»: «Утреннее» і «Вечернее» размышленне о Божием величестве». Менавіта ў іх выявілася «душа геніяльнага вучонага, вялікага прароцы прыроды»: «Энцыклапедыст па сваіх ведах, ён валодаў інстынктамі Калумба, ён увесь час імкнуўся да новых адкрыццяў і дасягненняў. Шырыня ведаў і яшчэ большая шырыня ўяўлення дазвалялі яму маляваць грандыёзныя карціны космасу, ствараць смелыя гіпотэзы, якім было месца калі не ў навуцы, то ў паэзіі».

Далей М. Багдановіч выкарыстоўвае рытарычны прыём і звяртаецца

Міхаіл Ламаносаў.

непасрэдна да чытачоў: «Ці памятаеце вы ўрачыстае: «С полночных стран встает заря»?» Такі ход дае магчымасць выказаць здагадку, што патэнцыяльнымі рэцыпіентамі маглі быць не чытачы, а слухачы і тэкст задумваўся як публічнае выступленне на юбілейнай урачыстасці.

Аўтар працываў (без указання крыніцы) радок з духоўнай оды «Вечернее размышление о Божием Величестве при случае великого северного сияния» (1743) і выказаў меркаванне: «Менавіта тут было захавана геніяльнае прасвятленне аб паходжанні паўночных ззянняў з трэння халодных і цёплых часціц паветра. Над абгрунтаваннем гэтай гіпотэзы Ламаносаў стаў працаваць шмат пазней, а ў той час ён і сам яшчэ сумняваўся ў яе дакладнасці».

Выснова М. Багдановіча адназначная: «Такім чынам, перад намі прыклад навуковай інтуіцыі, разумовага азарэння, якое апырэдзіла павольнае, эксперыментальнае даследаванне пытання і замацаванага ў паэзіі». Але яна не канчатковая: «...яшчэ больш характэрныя касмічныя карціны Ламаносава, для стварэння якіх было такім каштоўным спалучэнне ў яго духоўным абліччы адначасова і вучонага, і паэта». Гіпатэтычная магчымасць узляцець да сонца прайлюстравана наступнымі радкамі з духоўнай медытацыі «Утреннее размышление о Божием Величестве» (1743), і зноў без згадкі назвы крыніцы:

Тогда б со всех открылся стран
Горящий вечно океан.
Там огненные валы стремятся
И не находят берегов;
Там вихри пламенные крутятся,
Борющихся множество веков;
Там камни, как вода, кипят,
Горящие там дожди шумят.
Сия ужасная громада
Как искра пред тобой одна...

З XVIII стагоддзя аўтар перакінуў часавы масток у Залаты век рускай паэзіі: «І нешта цютчаўскае чуюцца ў іншым ва-рыянце гэтай апошняй думкі:

Открылась бездна, звезд полна;
Звездам числа нет, бездне дна...

Можам меркаваць, далейшая праекцыя мела на мэце Сярэбранага век — пачатак ХХ стагоддзя, час імклівага росту навукі і тэхнікі, творчых эксперыментаў, сацыяльных і нацыянальных рухаў. Незавершанасць тэксту пакідае прастору для гіпотэз. Захаваны ўрывак адкрывае новыя перспектывы асэнсавання мастацкіх і філасофскіх памкненняў абодвух класікаў — Міхаіла Ламаносава і Максіма Багдановіча.

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук

Імя ў сусветнай навуцы

Летась незаўважанай прайшла дата 90-годдзя з дня нараджэння вучонага-літаратуразнаўца, усходазнаўца Уладзіміра Дзямідчыка, які нарадзіўся ў 1930 годзе ў Барысаве. Згадкі пра яго ў беларускім друку даволі рэдкія. Ды і ў інтэрнэт-прасторы, якая, здавалася, гатовая даць адказ на любое пытанне, пра яго не так і шмат інфармацыі.

У 2011 годзе на старонках «Звязды» згадваў нашага земляка дасведчаны вучоны-беларусіст Адам Мальдзіс. Тады газета друкавала матэрыялы пра нашых суродзічаў пад рубрыкай «Сузор’е беларусаў свету». Прафесар Адам Мальдзіс, здаецца, і сустракаўся ў 1970-я гады з Уладзімірам Паўлавічам на адной з міжнародных канферэнцый...

Спецыяліст у галіне арабскай мовы і літаратуры, доктар філалагічных навук Уладзімір Дзямідчык закончыў усходні факультэт Ленінградскага ўніверсітэта (1954). Па размеркаванні трапіў у Душанбэ. Працаваў выкладчыкам у Таджыкскім ўніверсітэце, паралельна — у Інстытуце ўсходазнаўства Акадэміі навук Таджыкскай ССР. Як дасведчаны, адукаваны спецыяліст чытаў лекцыі ва ўніверсітэтах Сірыі, Егіпта, Ірака, Палесціны, Ірданіі, Судана, Лівана. Цікава, ці пакінуў Уладзімір Паўлавіч успаміны пра гэтыя краіны? Вучоны рыхтаваў аспірантаў, дапамагаў у вывучэнні нацыянальных літаратурных помнікаў.

Добра валодаючы беларускай, рускай, польскай, арабскай мовамі, Уладзімір Паўлавіч шмат чытаў розных крыніц, звязаных з мусульманскай літаратурай. Мог улавіць розныя нюансы, тонкасці ў беларускіх перакладах Карана, хадзісаў (апавяданняў пра выказванні і дзеянні прарока Мухамеда), малітваў, апавяданняў пра цуды.

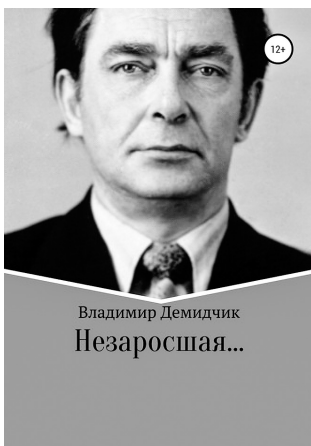
Шкада, што з велізарнага матэрыялу па гэтай тэматыцы Уладзімір Дзямідчык змог надрукаваць толькі адзін

артыкул — у зборніку памяці акадэміка І. Крачкоўскага. Праўда, і гэтая публікацыя адбылася ўжо пасля смерці Уладзіміра Паўлавіча ў 1977 годзе — зборнік жа выйшаў у 1987 годзе.

Дарэчы, Ігнацій Крачкоўскі родам з Вільні (нарадзіўся ў 1883 годзе ў сям’і беларускага этнографа, фалькларыста Юльяна Крачкоўскага), адзін са стваральнікаў школы савецкай арабістыкі, член Імператарскага праваслаўнага палесцінскага таварыства. І адзін з аўтараў першага выдання «Энцыклапедыі ісламу». З 1910 года Ігнацій Крачкоўскі — у Пецябургскім (Ленінградскім) універсітэце. Прафесар шэрагу замежных акадэмій — у Дамаску, прафесар Каралеўскага Азіяцкага таварыства Вялікабрытаніі і Ірландыі, Нямецкага ўсходазнаўчага таварыства, Фламандскай, Польскай, Іранскай і іншых акадэмій навук. Памёр Ігнацій Крачкоўскі ў 1951 годзе. Магчыма, Уладзімір Паўлавіч, які на той час вучыўся ў Ленінградскім дзяржаўным універсітэце, яшчэ заспеў славутага арабіста, паслухаў яго лекцыі...

Таджыкскі вучоны Уладзімір Дзямідчык надрукаваў неверагодна вялікую колькасць навуковых прац (недзе болей чым сотню), улічваючы, што памёр ён у параўнальна маладым узросце — яму споўнілася ўсяго толькі 47 гадоў. Стварыў «Падручнік арабскай мовы» (і гэта ва ўзросце менш чым трыццаці гадоў! Кніга пабачыла свет у Сталінабадзе — Душанбэ ў 1958 годзе), «Нарыс сучаснай арабскай літаратуры» (Душанбэ, 1965 год).

Таксама выдаў кнігу па суданскай паэзіі XX стагоддзя: «Суданская паэзія XX ст.» (Душанбэ, 1972). Яе можна лічыць падзеяй у галіне літаратуразнаўства ўжо і таму, што на той час кніга сталася адзіным даследаваннем такога маштабу па гісторыі суданскай літаратуры

Владимир Демидчик
Незаросшая...

ў СССР. І зараз, калі згадваюць аднаго з самых цікавых паэтаў Судана — заснавальніка рамантызму ў новай паэзіі на арабскай мове Юсефа Башыр ат-Тыджані (1912—1937), не абыходзяцца без звароту да кнігі У. Дзямідчыка.

Наш зямляк займаўся і рукапісам арабскіх філосафаў, географаў і падарожнікаў. Перакладаў іх тэксты на рускую мову. Толькі ў 2004 годзе ў Маскве выйшла кніга У. Дзямідчыка «Свет цудаў у арабскай літаратуры XIII—XIV стст.: Закарыя ал-Казвіні і жанр мірабіляў» (выдавецтва «Восточная литература»). Па-свойму ўнікальная кніга! Там ёсць і касмаграфія, і метэаралогія, і эсхаталогія, і іншыя самыя рознакаковыя звесткі пра Сярэдневечча... Жанр мірабіляў

(пра цуды свету) з кнігі Уладзіміра Дзямідчыка паўстае як найцікавейшае сведчанне пра арабскую культуру, пра творчасць аднаго з самых цікавых сярэдневяковых прэзаікаў — Закарыя ал-Казвіні.

Вядома, што наш зямляк спрабаваў сябе і як аўтар мастацкіх твораў. Пісаў вершы, апавяданні. Матэрыялам для такіх твораў служылі ўспаміны пра партызанскае дзяцінства ў ваколіцах Барысаве. У 1991—1992 гадах некаторыя мастацкія публікацыі са спадчыны У. Дзямідчыка з’явіліся ў таджыкскім літаратурна-мастацкім часопісе «Памир» на рускай мове. Меркавалася, што кніга прозы Уладзіміра Дзямідчыка павінна выйсці ў выдавецтве «Адзіб» («Пісьменнік») у Душанбэ. На жаль, гэтага не здарылася. Ужо пасля 2008 года я цікавіўся ў тагачаснага дырэктара «Адзіба» Ато Хамдама лёсам гэтай кнігі і лёсам твораў спадчыны У. Дзямідчыка. Але нічога высветліць не ўдалося...

Мо ў Беларусі праз кніжнае выданне будзе згадана імя таленавітага земляка?

Раман СЭРВАЧ

Літаратурны поспех вучаніцы

Для кожнага пісьменніка вельмі важна чуць прыемныя водгукі пра свае творы, ведаць, што чытачы з задавальненнем іх чытаюць.

Нядаўна ў Саюз пісьменнікаў Беларусі прыйшла навіна аб вялікай цікавасці Лізаветы Хацяноўскай, вучаніцы 6 класа Аграднаўскай сярэдняй школы Любанскага раёна, да творчасці вядомага літаратара Георгія Марчука. Школьніца нават падрыхтавала даследаванне «Казкі без праўды не бывае», дзе разгледзела асаблівасці казак Георгія Васільевіча.

«Навуковая праца юнай чытачкі — гэта вывучэнне аднаго з напрамкаў творчай дзейнасці

пісьменніка, — зазначае ў рэцэнзіі да даследавання Лізаветы Хацяноўскай першы намеснік старшыні СПБ Алена Стэльмах. — Відавочна, што казкі захапілі школьніцу, што сведчыць пра высокае майстэрства аўтара, бо напісанае ім выклікае жывы водгук у чытача».

Юны даследчык асэнсоўвае сутнасць казак, паглыбляецца ў іх тэматыку, вызначае ролю і значнасць герояў з пункту гледжання чытача, вядзе сапраўдны навуковы пошук, далучаецца, так бы мовіць, да творчай лабараторыі пісьменніка.

Важна тое, што школьніца робіць даследаванне на аснове ўжо існуючых ведаў пра беларускую

народную творчасць, фальклор. Гэта дазваляе ёй параўноўваць народныя казкі з літаратурнымі, знаходзіць паміж імі падобнасці і розніцу. Аналізуючы казкі, аўтар адзначае зварот пісьменніка да праблем сучаснага жыцця і падкрэслівае, што менавіта праз такія старадаўнія літаратурны жанры, як казка, Г. Марчук разглядае і цяперашнія хібы чалавечай сутнасці.

Тэматычнае дзяленне казак падкрэслівае шырокі круггляд пісьменніка. Ён прыхільнік жанру бытавых, чарадзейных казак, казак пра жывёл. Даследчык запэўнівае, што такая жанравая разнастайнасць узбагачае літаратуру, тым самым пашырае інтарэс

да гэтага напрамку мастацкай літаратуры з боку чытача.

Арыгінальнасці казкам Г. Марчука, на думку юнага даследчыка, надае і каларытная, насычаная рознымі лексічнымі сродкамі, мова. Захапленне выклікаюць фразеалагізмы, словы з экспрэсіўнай афарбоўкай, антонімы, гіпербалы...

У навуковай працы школьніцы відавочна не толькі яе добрае валоданне літаратуразнаўчымі тэрмінамі, але і ўменне самастойна мысліць, рабіць уласныя высновы і заключэнні. Асаблівай ацэнкі патрабуючы сфармуляваныя ёю на аснове казак Г. Марчука жыццёвыя правілы, у якіх выкладзены маральныя

каштоўнасці, важныя для кожнага беларуса. «Слухайся старэйшых, паважай бацькоў, дзяліся бескарысна душэўнай дабрыйнёй, будзь патрыётам сваёй Радзімы і г. д.», — заклікае разам з пісьменнікам вучаніца 6 класа Лізавета Хацяноўская, якая выканала вялікую работу па вывучэнні казак і прадставіла абагульненне ведаў пра літаратурную казку як жанр.

Гэта і падкрэслілі члены камісіі, якія разглядалі навуковую працу, прадстаўленую на конкурс, што праводзіўся ў Мінскай вобласці. Лізавета Хацяноўская па выніках гэтага творчага спаборніцтва адзначана дыпламам.

Марыя ЛІПЕНЬ

Зубраня зубрыла ўрокі...

Міхася Пазнякова добра ведае юны чытач нашай краіны. Дзясяткі яго кніг знаходзяцца на паліцах дзіцячых і школьных бібліятэк. А новыя выданні — у кнігарнях краіны, у кіёсках «Белдрук».

«Зубраня зубрыла ўрокі, // Побач заяц касавокі // Слухаў, не скакаў, // Верш запамінаў. // А затым усім зайцам // Гэты верш расказваў сам. // Пахваліла маці зайку // Як стараннага ўсёзнайку», — такую паэтычную мініяцюру прапаноўвае чытачу Міхась Паўлавіч у новай сваёй кнізе «Канцэрт».

Зборнік, які пабачыў свет у Выдавецкім доме «Звязда», уключае пяць раздзелаў: вершы сабраны ў «Дамок для Рэкса»; лічылкі — у раздзел «Звон звініць на цэлы свет»; каламбур, крылатыя выразы — «Не бывае ў Томы ўтомы»;

смяшынкi, небыліцы — «На бярозе спеюць грушы»; а загадкі — «Ног не маюць, а бягуць».

Паэт выступае вопытным мовазнаўцам, сапраўдным настаўнікам роднай мовы. Часам і смешна ад яго прыдумак, а часам яны прымушаюць спыніць хаду і задумацца, шукаючы адгук. Паспрабуйце і вы, паважаныя чытачы, не зазіраючы пакуль у кнігу, дзе, канешне ж, адказы знойдзеце, адгадаць, пра каго вось у гэтым вершы ідзе гаворка: «Выспеў каля хаты — // Нізкі і вусаты. // Як сажнём, наробім круп, // То згатуем смачны суп». Альбо вось у гэтым

творы што маецца на ўвазе: «За дарогаю на полі // Прыгажун сцяной стаіць. // Стройны, сонечны, вясёлы, // Завушніцамі звініць». Ці ў гэтым, напрыклад: «На адкоціш убок, // А паколеш толькі // Рукі аб іголку». Сапраўды, з кнігай Міхася Пазнякова трэба працаваць. Заявіўшы назвай «Канцэрт» пэўнае відовішча, амаль тэатральнае дзейства, магчыма, і захапляльнае, аўтар ад твора да твора настройвае чытача

на працу душы, на суперажыванне разам з творчай фантазіяй аўтара.

Кніга падаецца выключна важным па сэнсе і важкім па эмацыянальнай

нагрузцы мастацкім падручнікам. Таму раім паспяшацца набыць «Канцэрт» і настаўнікам, якія выкладаюць родную мову ў малодшых класах. Вось пабачыце, кніга стане вашым добрым памагатым.

Праілюстравала «Канцэрт» сваімі сімпатычнымі выявамі таленавіты кніжны графік Дар’я Чарняўская. Яе героі прыцягваюць да сябе, даюць розным старонкам кнігі яшчэ большую дынамічнасць. Сцішаныя, мяккія колеры, якімі надзелены мастацкія партрэты звяроў і птушак, даюць чытачу любові, ласкі да герояў, прыдуманых паэтам і вымаляваных ілюстратарам. Шкада, што такія кнігі, як «Канцэрт» Міхася Пазнякова, выдаюцца накладам усяго толькі ў 1100 экзэмпляраў. Хіба не ў кожнай школьнай бібліятэцы іх варта мець?!

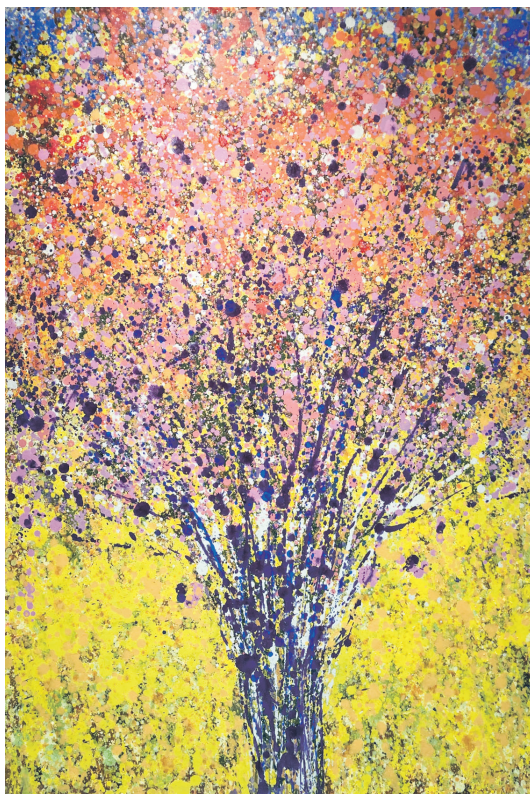
Кастусь ЛЕШНІЦА

Оптыка для разумення сусвету

«Мембрана» — выстаўка пад такой назвай адкрылася на мінулым тыдні ў арт-гасцёўні «Высокае м’ста». Графіка і жывапіс чатырох мастакоў аднаго пакалення — Андрэя і Марыны Карпянковых, Аксаны Чутцавай і Дзмітрыя Чарамных — прадстаўлены ў сценах арт-прасторы. Міфалагічныя сюжэты, лірычныя пейзажы і таямнічыя партрэты — калі штосьці з гэтага пераліку даспадобы, абавязкова зазірніце ў арт-гасцёўню.

Як адзначылі арганізатары, праект — спроба разважанняў аб сутнасці чалавека і навакольнага свету. Чаму ж менавіта «мембрана», чым гэты тэрмін натхніў аўтараў? Варта звярнуцца да самога паняцця, якое мае некалькі дэфініцый. Найперш гэта ахоўны элемент, агароджа ад негатыўных фактараў. Менавіта з такой пазіцыі ў прадстаўленых мастацкіх творах разглядаецца чалавек, які выбудоўвае сваю оптыку для разумення сусвету і сваёй аўтэнтычнасці. Другая асаблівасць мембраны, на думку стваральнікаў, — усталёўваць межы, ахутваючы пэўны фрагмент матэрыялу, фарміраваць абалонку і тым самым адасабляць унутранае і вонкавае. З гэтага ракурсу ў мастацкіх творах і прырода, і горад выглядаюць тым асяроддзем, якое ўзаемадзейнічае з чалавекам на розных узроўнях, але мае аўтаномнасць і пэўныя межы.

— Чаму мы так назвалі экспазіцыю? Таму што мембрана — няпростае, шматзначнае паняцце, — адзначыў адзін з творцаў Андрэй Карпянкоў. — Мембрана — ахоўны элемент, фільтр, матэрыял... Мастака можна ўявіць як мембрану ўласных пачуццяў і эмоцый.

Андрэй Карпянкоў «Бабіна лета», 2021 г.

агульную лінію, цэльнасць пакалення саракагадовых, якім удалося захаваць сябе як творцаў, абараніцца ад знешняга ўплыву. Я ўбачыла і пачула вельмі шчырае гучанне фарбаў.

Творчасць Андрэя Карпянкова прадстаўлена адмысловай серыяй, прысвечанай адлюстраванню эмоцый, а таксама шматзначнаму ланцужку «чалавек — свет», дзе першы існуе не толькі як сузиральнік, але і як стваральнік. Глядач адразу прыкмячае любімы тэхнічны прыём мастака — нанясенне фарбы пры дапамозе дрыпінгу, уласцівы для абстрактнага жывапісу. Карціны Андрэя Карпянкова нельга аднесці да гэтага кірунку ў поўнай ступені — усё ж творы будуюцца не толькі на асацыяцыях, але і на канкрэтных вобразах, падкрэсленых нават у назвах (цікавыя ў гэтым рэчышчы такія работы, як, напрыклад, «Прысвячэнне кукурузе. Ноч» і «Прысвячэнне кукурузе. Дзень» — абедзве 2021 года). Аднак такі спосаб дазваляе выявіць у прадстаўленых пейзажах-нацюрмортах псіхалагічны стан аўтара ў момант творчага імпульсу. Эмоцыі — ключавы складнік работ Андрэя Карпянкова. Асабліва гэта заўважна ў змешчаных побач творах «Першая шэрань» (2021), «Раніца» (2021), «Вячэрні» (2021) і «Восеньскі» (2021).

Пераважна светлыя і яркія творы, напрыклад, «Поле» (2021), «Лета» (2020), «Уваход — выхад» (2021), «Зараснік» (2017), «Дзівосны сад» (2021), здольныя схіліць глядача да медытацыі. Яны дазваляць пабыць у меланхалічнай адзіноце і (хто ведае) могуць прапанаваць адказы прыроды на самыя галоўныя пытанні.

Аднак мімаволі задумваешся: як гэтыя работы будуць глядзецца ў шэрагу такіх жа (маецца на ўвазе — у гэтым жа стылі) на іншай выстаўцы? Ці змогуць выклікаць цікавасць глядача? Ці пазмагаюцца за ўвагу глядача? І калі яны ў гэтым плане канкурэнтаздольныя, то чым запомняцца, чым вылучаць свайго аўтара? Колерам, кампазіцыяй, настроем? Пошук адказу на гэтыя пытанні займае значную частку вандроўкі па выстаўцы «Мембрана», аднак пэўны варыянт знойдзецца толькі ў канкрэтных умовах.

Работы Марыі Карпянковай, як, дарэчы, адзначаюць многія мастацтвазнаўцы,

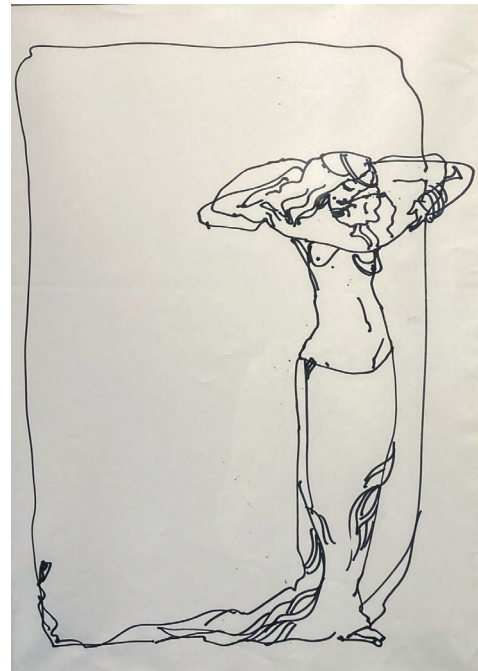
пабудаваны на інтуітыўна-экспрэсіяністычных прынцыпах. Лірычнасць, тонкія каларыстычныя спалучэнні, лаканічнасць кампазіцыі — асноўныя характарыстыкі ў нечым празрыстых твораў мастачкі. Ёй удаецца сузіраць і пераасэнсоўваць прыродную прыгажосць з дапамогай спакойных, часам нават прыглушаных адценняў. Найбольш характэрныя — «Кветкі» (2019), «Кустоўе» (2019), «Мурог-1» (2021) і «Мурог-2» (2021). Толькі на апошняй з названых глядач убачыць чалавека: гэта выява жанчыны, хутчэй за ўсё, сучасніцы, якой, здаецца, складана дасягнуць гармоніі з прыродай — ахоўніцай усяго жывога. Крыху асобна стаіць «Персона» (2019) — карціна, на якой можна ўгледзець мноства сімвалаў, і, здаецца, многія будуць дарэчы. Першае ж, што хочацца адзначыць, — на паверхні. Гэта яйка, сімвал зараджэння новага жыцця, працягу роду. Форма яйка, яркі міфалагічны вобраз, зразумела, нясе глыбокую філасофскую і псіхалагічную нагрузку. Нельга адкінуць і паняцце мембраны яечнай шкарлупіны, і тут могуць узнікаць ужо іншыя асацыяцыі, асабліва калі разглядаць іх у спалучэнні з разнастайнымі колерамі неба, выкарыстанымі мастачкай. Нельга не згадаць і вобраз Мадонны, да якога звяртаецца Марыя Карпянкова ў «Персоне», — погляд, звернуты да глядача, невымоўны сум, вечны клопат...

Між тым у прапанаваных на выстаўку работах Марыі Карпянковай вылучаецца серыя «Схаваныя», даволі невыразная стылістычна, аднак адметная інтанацыя. Якраз у ёй і «занатавана» адна з канцэпцый выстаўкі: схавання — і абараніцца, адгарадзіцца — і супакоіцца, зліцца з наваколлем, стаць ценом — і захавацца.

Аксана Чутцава працуе з міфалагічным матэрыялам, аднак гэта не толькі сусветна вядомыя гісторыі: яна ўкрапвае ў знаёмыя сюжэты аўтарскую міфалогію. Графіка вельмі прыкметная і даволі экспрэсіўная, бо і тэмы не могуць пакінуць глядача раўнадушным. Жыццё і смерць, дзень і ноч, каханне і насычэнне — невычарпальная крыніца для роздумаў. Мастачка не перагружае карціну шырокімі лініямі і рознымі колерамі. Фон практычна ўсіх работ белы, што ў сукупнасці з чорнымі тонкімі абрысамі прыводзіць да асацыяцыі з аўтарскімі накідамі на палях казачнай кнігі. Аднак кніга тут — самі карціны. Перад глядачом — «Выкраданне

Еўропы» (2020), «Сонечны хлопчык» (2021), работы серыі «Стары запавет» (2021), «Сатырыкон» (2021), «Антычныя героі» (2020), «Вячэра з д’яблам» (2020)...

Найбольш цікавымі для таго, хто завітаў на адкрыццё экспазіцыі, сталі творы Дзмітрыя Чарамных, загадкавыя і ў пэўнай ступені трывожныя. У кожнай карціне, а гэта як амаль рэалістычныя, так і ледзь не цалкам абстрактныя, —

Аксана Чутцава «Царскі падарунак», 2021 г.

складаная кампазіцыя, прыглушаныя фарбы, схаваныя сэнсы... Тут варта адзначыць і «Жабрака» (2019) — адну з найвыдатнейшых работ мастака, і «Дырыжора» (2019), і «Дзяўчыну з мундштуком» (2019). Відавочна, галоўным героем жывапісца застаецца чалавек, адлюстраваны з дапамогай шырокіх і густых машкоў. Яго персанажы імкнуцца выбрацца з прасторы палатна, быццам хочуць нешта расказаць глядачу, і, здаецца, яны максімальна наблізіліся да гэтага. Кожны перадае няўлоўнае адчуванне тых самых імгненняў, якія складаюць само жыццё: сумных і забаўных, штодзённых і нязвыклых, абсалютна шэрых і яркіх.

Важным складнікам твораў Дзмітрыя Чарамных з’яўляецца эратызм, даволі прамалінейны і адначасова таямнічы (напрыклад, «У гамаку» 2019-га і «У палоне» 2015-га). Постаці, рухі, пэўныя знакі — усё гэта прымушае не толькі адчуваць тое ж, што і героі, але і сумнявацца ў рэальнасці ўбачанага, як бы гэта ні гучала ў дачыненні да экспрэсіянізму — кірунку, які мастак выбраў даўно. Гэта відаць па больш ранніх, калі параўноўваць з датаваннем работ іншых аўтараў на выстаўцы, карцінах «Зацьменне» (2014), «Які шукае» (2015) і дыптыху «Пераўвасабленне» (2017). Справядлівай тут будзе заўвага наведвальніка экспазіцыі: а дзе ж свежыякія работы? Магчыма, яны існуюць, аднак у канцэпцыю не ўпісаліся... Магчыма, аўтар вырашыў прадставіць тое, што ўжо ацэнена глядачом... А можа, апошнім часам нічога не стваралася і Дзмітрый Чарамных шукае натхненне ў складаных пандэмічных час. Бо менавіта зараз тое ж паняцце мембраны можна разглядаць з розных бакоў, пераасэнсоўваць і рабіць адкрыцці. На жаль, мастакі выстаўкі пакуль не акцэнтуюць на гэтым увагу.

«Мембрану» ў арт-гасцёўні «Высокае м’ста» можна наведаць да 5 снежня.

Дзмітрый Чарамных «Жабрак», 2019 г.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Марыя Карпянкова «Кустоўе», 2019 г.

У экспазіцыі дэманструецца больш як 50 твораў, у якіх графіка і жывапісцы адлюстроўваюць вобраз сусвету і прыроды, чалавека і яго эмацыянальнага стану. Вядома, што аўтараў аб’ядноўвае не толькі падобны светапогляд, але і сяброўскія стасункі. Не дзіва, што ўсе чацвёра — выпускнікі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў.

— Мне асабіста «Мембрана» прынесла не толькі светлыя эмоцыі, але і адкрыцці, — падкрэсліла падчас прэзентацыі праекта мастацтвазнаўца, першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў Наталля Шаранговіч. — Я ўбачыла

Сцэнічная інтэрпрэтацыя класікі

У Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М. Горкага 12 лістапада адбылася прэм'ера спектакля «Браты Карамазавы», пастаўленага паводле рамана сусветнага класіка Фёдара Дастаеўскага. Прэм'ерны паказ быў прымеркаваны да 200-годдзя з дня нараджэння пісьменніка. Рэжысёрскі дэбют народнай артысткі Беларусі Вольгі Клебановіч стаў першай прэм'ерай на галоўнай сцэне пасля амаль трохгадовага рамонтнага комплексу. Разбіраемся, наколькі трыумфальным атрымалася вяртанне...

Ва ўсёй красе

Пасля надзвычай працяглага прастою на радасць глядачам у верасні расчыніліся дзверы Вялікай залы Горкаўскага тэатра! Мінула больш за два з паловай гады з таго моманту, як галоўная пляцоўка ўстановы была закрыта на мадэрнізацыю ці, папросту кажучы, рамонт... Аднак жа неабходнасць у капітальным абнаўленні наспела значна раней. Рамантаванне ўнутраных памяшканняў праводзілася паступова, у некалькі этапаў, і, уласна, да галоўнага з іх — рэканструкцыі сцэны — дабраліся толькі ў 2019 годзе. Па тым часе тэхнічнае абсталяванне комплексу ўжо лічылася катэгарычна састарэлым.

Перад рабочымі стаяла задача літаральна пераабраць, абнавіць усё начынне. Варта адразу агаварыцца, што саму залу, яе адмысловую архітэктурную гістарычны дэкор, не чапалі, рэканструявалі выключна закуліссе і планшэт. Былі заменены машынерыя, светлавы пакет (асвятляльныя прыборы), а таксама пашыраны крылы сцэны (памяшканні, размешчаныя за кулісамі паабал падмосткаў). Па словах мастацкага кіраўніка тэатра, абноўлены механізм паваротнага круга і светлавое абсталяванне дазваляць дасягаць новых вышынь ва ўвасабленні мастацкіх вобразаў.

Дзмітрый Карамазав (Руслан Чарнецкі) выпрошвае тры тысячы ў Кацярыны Хаклавай (Вікторыя Кавальчык).

Класічныя пастаноўкі з пастаяннага рэпертуару Рускага драматычнага, такія як «Утаймаванне свавольнай», «Ідэальны муж», «Зоркі сёмага неба», «Гора ад розуму» і некаторыя іншыя, поўным ходам ідуць на вялікай сцэне ажно ад самага пачатку 89-га сезона. Аднак трэба разумець, што яны пакуль не выкарыстоўваюць усіх магчымасцей новага абсталявання, а толькі ўзнаўляюць малюнак былых пастацовак. Прадэманстраваць жа сапраўдную моц сучаснай тэхнікі якраз павінен спектакль Вольгі Клебановіч «Браты Карамазавы».

Мяркуючы па выніку, рэалізаваць тэхналагічны патэнцыял мадэрнізацыі сцэны атрымалася напoўніцу. Светлавое рашэнне прэм'ернай пастаноўкі вызначаецца надзвычайнай дэталёвасцю і неверагоднай сілай (як у прамым, так і ў пераносным сэнсе): ад шматлікіх лямпаў слабай інтэнсіўнасці, якія, нібыта веерныя пэндзлі, лесіруюць сцэнічную прастору, да асобных моцных пражэктараў, што служаць фарміраванню абрысаў, робяць акцэнты ў драматургіі і падкрэсліваюць найбольш важныя дэталі сцэнаграфіі. Можаце быць упэўнены: тут ёсць што падкрэсліваць.

Секулярная прастора

Працягваючы тэму афармлення, нельга не адзначыць уражальны маштаб мастацкага рашэння «Карамазавых» Вольгі Клебановіч. Дзякуючы павялічаным

крылам, тэатр нарэшце здолеў вярнуцца да фірменных аб'ёмных дэкарацый, якія так палюбіліся наведвальнікам установы. На сцэне мінімум бутафоры (хітрая лаўка бліжэй да глядачоў, некалькі крэслаў, пара столікаў ды розная драбязя) і агромністая дэкарацыя-пакой з рухомай задняй сценкай і рассоўным шкляным экранам спераду. Дэкарацыя расцягнулася на ўсю шырыню сцэны. Усё гэта дапаўняецца шыкоўна пашытымі касцюмамі для кожнага з герояў.

І хаця сама па сабе сцэнаграфія спектакля, безумоўна, вельмі захапляе (чаго толькі каштуюць «сціплыя» купалы-цыбуліны, якія падвешаны на стропях над асноўнай дэкарацыяй і апускаюцца пры змене месца дзеяння), але ж сінергія з тым, што разыгрываецца ў яе межах, прама скажам, не адбываецца. Верагодна, на тое паўплывала адразу некалькі фактараў: і жаданне максімальна дагледзіць публіцы пасля перапынку, і рэжысёрскі недагляд, і, што важней, творчая амбіцыйнасць мастацкай Аляксандры Карнажыцкай. У творцы відавочна выпрацаваўся індывідуальны стыль, ад якога яна не адважылася адступіцца.

Мастацкае афармленне сцэны, нягледзячы на ўсю вынаходлівасць і незвычайнасць, не надта супадае з сутнасцю драматычнага дзеяння. Канешне, можа стацца, што гэтакі кантрапункт — свядомае рашэнне аўтараў пастаноўкі, але падчас спектакля на тое нічога не паказвае. Белыя сцены і строгая геаметрыя нібыта павінны падкрэсліваць містычнасць (перад намі ж «містычны дэтэктыў»), аднак праўда ў тым, што ніякай містыкі ў пастаноўцы няма і раман перанесены на сцэну амаль што літара ў літару (не лічачы непазбежных скарачэнняў).

У выніку атрымліваецца нават адваротны эфект: сцэнаграфія не толькі не надае падзеям звышнатуральных уласцівасцей, але, на жаль, яшчэ і пазбаўляе твор яго сакральнага зместу. Стылёвая, еўрапейская дэкарацыя, якая архітэктурна наследуе эстэтыцы мадэрнізму, уступае ў прамы канфлікт з рэлігійнай эстэтыкай літаратурнага арыгінала. На месцы страшнаватага Скатапрыгоньёўска, населенага юродзівымі і святымі больш высокага рангу, ды разам з тым смярдзючага і бруднага, паўсталі гладкія белыя сцены. Скіту старца з кнігі супрацьпастаўлена на сцэне пустое стэрільнае памяшканне.

Сон ці рэальнасць?

Бадай адзіная рэч у спектаклі, якая зважае на сцэнаграфію ці нават зроблена з аглядак на яе, — гэта

Павел Смердзякоў у выкананні Сяргея Савянкава.

Грушанька Святлова (Вольга Здзярская) са сваім палякам (Дзяніс Нямцоў).

музычнае суправаджэнне. Пастаянны кампазітар Горкаўскага і даўні суаўтар Сяргея Кавальчыка, мастацкага кіраўніка пастаноўкі (а па сумяшчальніцтве і ўсяго тэатра), Цімур Каліноўскі пры напісанні музыкі, хутчэй за ўсё, кіраваўся менавіта знешнім вобразам дэкарацый і, адштурхоўваючыся ад яго, ствараў, што называецца, па матывах. Горкая іронія заключаецца ў тым, што музыка не толькі не становіцца ключом да разумення ўкладзенага рэжысёрам сэнсу, але і наўпрост уводзіць у зман, яшчэ больш заблытваючы глядачоў.

Ізноў тая ж праблема... Высокі ўзровень выканання, таленавітыя мастацкія рашэнні, і ўсё гэта, тым не менш, слаба стасуецца з сэнсам прагавораных рэплік. У «Карамазавых» Вольгі Клебановіч музыка як ёй і належыць, абмалёўвае фэбулу, ставіць акцэнт і пры дапамозе сістэмы матываў дапамагае глядачам лепш арыентавацца ў часе і геаграфіі дзеяння — словам, патурае драматургіі. Аднак трывожная танальнасць, што была абрана кампазітарам, у спалучэнні з сумнай, як у бальнічным пакоі, белізной сцен наводзіць на думку, што перад намі калі не хвалявітыя думкі аднаго з герояў, то хаця б чыёсьці соннае трызненне.

Потым высвятляецца, што гэта не зусім так. Больш за тое, падманлівае адчуванне ў выніку нічым не пацвярджаецца! Няхай чорт, які прыходзіць у галюцынацыях да Івана Карамазова, і напраўду нешта такое паміж іншым прамаўляе, спектакль усё адно заканчваецца звернутымі да залы маральнымі павучаннямі (толькі не Алёшы, як у раманах, а старца Зосімы). Часам самі акцёры быццам намякаюць сваёй іграй на нерэальнасць таго, што адбываецца на сцэне. Але ж, на вялікі жаль, надзеі не спраўджваюцца...

Адным мірам...

Што ж да артыстаў, з пастаўленай перад імі задачай яны спраўляюцца проста цудоўна. Ды зноў жа ёсць нюанс... Рэплікі за нязначным выключэннем амаль даслоўна паўтараюць тэкст кнігі (хаця ўжо толькі завушыць іх уяўляецца сапраўдным падзвігам). Тое ж тычыцца і падзей у спектаклі: яны хіба што крыху перастаўлены месцамі, каб стварыць ілюзію дэтэктыўнай гісторыі. Больш за тое, усе высновы і філасофскія сентэнцыі таксама запазычаны ў Фёдара Міхайлавіча.

Падводзячы вынікі, можна сказаць, што «Браты Карамазавы» — гэта якасны спектакль, зроблены густоўна, тэхнічна і на вышэйшым узроўні, аднак пазбаўлены ў той жа час мастацкай цэласнасці і, што самае крыўднае, уласнага сэнсавага ядра. Ён не прапануе асаблівага прачытання, аўтарскай інтэрпрэтацыі. Нягледзячы, аднак, на недахопы, пастаноўка ўспрымаецца як падзея вялікая і дакладна вартая ўвагі.

Мікіта ШЧАРБАКОЎ
Фота з сайта
НАДТ імя М. Горкага

Сімфонія халоднай восені

Для ўсіх — класіка і не толькі

У праграме XLVII Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Беларуская музычная восень» 15 канцэртаў, у якіх выступаюць як вядучыя калектывы Беларускай філармоніі, так і выдатныя выканаўцы з Беларусі і Расіі.

— «Беларуская музычная восень» сёлета дазволіць нам атрымаць непаўторную асалоду, — адзначыў напярэдадні фестывалю генеральны дырэктар Беларускай дзяржаўнай філармоніі Аляксандр Нікіта. — Мы імкнемся рабіць праекты даступнымі, каб зацікавіць і новых наведвальнікаў. Працуем над тым, каб ва ўсіх, хто не можа прыйсці да нас з-за ковідных абмежаванняў, з'явілася магчымасць атрымліваць доступ да прамых трансляцый з нашых канцэртных залаў.

Адкрылася «Беларуская музычная восень» цыклам канцэртаў пад назвай «Класіка для ўсіх». У Малой зале імя Рыгора Шырмы 14 лістапада новую праграму прэзентаваў народны артыст Беларусі Ігар Алоўнікаў.

У антракце.

Канцэрт ён прысвяціў сваёй маці, спявачцы, педагогу Ларысе Ілюкевіч. У памяць аб ёй выканаўца склаў канцэрт выключна з транскрыпцый вакальнай музыкі, прычым менавіта тых твораў, якія яны выконвалі разам.

Адметныя філарманічныя прэм'еры восені 2021 года слухачы маглі ацаніць 18 лістапада ў выкананні Дзяржаўнага камернага аркестра. Гэта дзве містэрыі, якія былі напісаны па заказе мастацкага

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

кіраўніка аркестра Яўгена Бушкова. Першая — сучасны полімедыйны праект са спалучэннем музыкі, відэаінсталяцыі, светлавога дзеяння і драмы пад назвай «Сёстры з Раю» Віталія Воранава для голасу, камернага аркестра, фартэпіяна, аргана, ударных і электрагітары. Другая — твор «Кросны Макошы» Канстанціна Яськова для народнага голасу, струнных, ударных і фартэпіяна.

21 лістапада ў Вялікай зале будуць адзначаць 100-годдзе выдатнага хормайстра Віктара Роўды. У канцэрце «Хор як лёс» прадставяць творы беларускіх і рускіх кампазітараў. «Рускі рэквіем» — лірыка-філасофская кантата Сяргея Танеева «Іаан Дамаскін» — аснова праграмы. На юбілейным канцэрце сустраўца салісты Вялікага тэатра Беларусі — лаўрэаты міжнародных конкурсаў Анастасія Храпіцкая (сапрана), Аляксандр Міхнюк (тэнор) і заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Станіслаў Трыфанаў (барытон). Раім не абмінуць і 50-гадовы юбілей Вячаслава Статкевіча, мастацкага кіраўніка Беларускага дзяржаўнага ансамбля народнай музыкі «Свята»: 21 лістапада адбудзецца канцэрт-святкаванне «Я сэрца аддам Беларусі».

23 лістапада ў Вялікай зале пецябургскі выканаўца, лаўрэат міжнародных конкурсаў Ягор Колесаў прэзентуе праграму «Музыка сабораў Парыжа». Для наведвальнікаў фестывалю прагучаць творы парыхіскіх арганых маэстра і класікаў Баха і Моцарта, якія натхнялі французскіх арганістаў. Дарэчы, у гэты ж дзень у Малой зале імя Шырмы слухачоў чакаюць на канцэрт фартэпіянаў музыкі ў выкананні расійскіх піяністаў, лаўрэатаў міжнародных конкурсаў Мікалая Кузняцова і Яўгеніі Кудой.

25 лістапада — сольны канцэрт заслужанай артысткі Рэспублікі Беларусь Ірыны Шумілінай. У яе праграме «Чароўныя гукі раяля» — рамантычныя творы Глінкі, Ліста, Шуберта і Шумана. Між тым Дзяржаўны акадэмічны сімфанічны аркестр запрашае 26 лістапада ў Малую залу імя Шырмы на працяг серыі вечароў у камерным фармаце. Адбудзецца сустрача з Аляксандрам Анісімавым, артыстамі аркестра і сапрана Ірынай Крыкуновай. Партыю фартэпіяна выканае Вольга Макарава. У праграме «Любоў-чараўніца» прагучаць творы Мануэля дэ Фалы, Роберта Шумана, Дзмітрыя Шастаковіча.

Згодна з праграмай, серыя акадэмічных канцэртаў завершыцца аўтарскім вечарам кампазітара Сяргея Бельцюкова да яго 65-годдзя. Кампазіцыі маэстра 27 лістапада ў Малой зале імя Шырмы выканаюць Мінскі струнны квартэт, салісты Філармоніі для дзяцей і юнацтва Ганна Янкоўская і Максім Абравец, салістка Вялікага тэатра Беларусі Іна Русіноўская, а таксама інструменталісты Ксенія Бельцюкова (скрыпка), Дыяна Гантарэнка (флейта), Марына Рамейка, Вольга Макеева, Алена Кузьміч, Мікіта Бельцюкоў (фартэпіяна). Прагучаць вакальныя цыклы на вершы Максіма Багдановіча і Леаніда Дранько-Майсюка, кантата «Начны матылёк», квартэт, трыа, камерныя п'есы. Запланавана таксама прэм'ера — фантазія «Мне шкада кветак» на вершы Бо Цзюй для голасу, скрыпкі і фартэпіяна.

Завяршальным акордам фестывалю мастацтваў стане творчы вечар Ігара Іванова — цудоўнага выканаўцы, мастацкага кіраўніка Ансамбля салістаў Белдзярж-

Дырыжор Юрый Караваяў.

філармоніі. У рэпертуары квартэта выканаўцаў не толькі класічныя творы, але і народныя і папулярныя кампазіцыі.

Эстрада і настальгія

Ледзь не галоўным мерапрыемствам, прысвечаным папулярнай музыцы, стала прэзентацыя грунтоўнага выдання Вольгі Брылон «Беларуская эстрада. Настальгічны дывертысмент. Гісторыя эстрады Беларускай дзяржаўнай філармоніі. 1930—1980-я гады». Кнігу прадставілі ўжо напярэдадні адкрыцця фэсту.

У зборніку падрабязна расказваецца аб зараджэнні і станаўленні Беларускай дзяржаўнай філармоніі ў перадавыя гады. Вядома, што з таго часу і амаль няспынна да свайго расфарміравання ў студзені 1990 года эстрады аддзел быў адным з яе падраздзяленняў. Аўтар адзначае: за некалькі дзесяцігоддзяў праз Беларускай дзяржаўнай філармонію прайшлі і ўславілі яе сотні эстрадных артыстаў. Пра выдатных людзей, імёны якіх на слыху, а многія забытыя за даўнасцю гадоў, гэтая кніга. Расказвае Вольгі Брылон у тым ліку і пра забытыя жанры — такія як канферанс, спартыўная акрабятка, мастацкі свіст, ілюзіён, жангліраванне. У выданне ўвайшлі сотні фатаграфій і архіўных дакументаў.

У канцэрце-прэзентацыі 17 лістапада ў суправаджэнні аркестра выступілі славутыя беларускія артысты, якія сталі героямі кнігі: заснавальнік ВІА «Сябры» народны артыст Беларусі Анатоль Ярмоленка, легенды ВІА «Верасы» народная артыстка Беларусі Ядвіга Паплаўская, заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Надзея Мікуліч, сузаснавальнік ВІА «Песняры» Уладзімір Мулявіна заслужаны артыст Беларусі Уладзіслаў Місевич ды іншыя. Дарэчы, канцэрт падрыхтаваны сіламі Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Рэспублікі Беларусь імя Іосіфа Жыновіча.

— Так атрымалася, што менавіта народны аркестр захоўвае і прапагандуе забытыя ўзоры музыкі Мулявіна, «Песняроў», — адзначае Уладзіслаў Місевич. — І гэта не «Волагда» і не «Касіў Ясь канюшыну...», а сапраўдныя глыбінныя творы Валодзі. Менавіта народны аркестр у цяжкую хвіліну падставіў плячо і нясе гэтую музыку. І зараз для мяне кожная іх праграма, якая хаця б крышку судакранаецца з «Песнярамі», — гэта свята і нават сэнс жыцця.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
Фота Кастуса ДРОБАВА

Мюзікл-комікс у горадзе N

Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр 12—13 лістапада прадставіў чарговую прэм'еру. На сцэне — музычнае рэвію ў дзвюх дзеях «Нараджэнне зорак», галоўную ролю ў якім выконвае народная артыстка Беларусі Наталля Гайда. Рэжысёрам стаў пецябургца Ілья Усцянцаў, які ў снежні мінулага года ставіў у гэтым тэатры мюзікл «Рамэа vs Джульета. Праз XX гадоў» на музыку Аркадзя Укупніка.

У пастаноўцы выкарыстаны найлепшыя музычныя нумары з сусветных мюзіклаў: аснову склалі эстрадныя і джазавыя хіты XX стагоддзя (ад мелодый Джорджа Гершвіна да песень гурта ABBA). Стваральнікі выбіралі тое, што падабаецца і што прызнана папулярнымі

Фота з сайта Музычнага тэатра.

і сучаснікамі. Лібрэта ж Георгія Шылава і Ільы Усцянцава.

— У нас атрымаўся мюзікл-комікс па ўспамінах герояў: мы ўвесь час звяртаемся да флэш-бэкаў, якія дазваляюць убачыць

падзеі мінулага, — расказвае Ілья Усцянцаў.

У аснову сюжэтнай лініі пакладзена гісторыя пажылой актрысы Одры. Знаходзячыся ў цяжкім фінансавым становішчы,

яна аказваецца ахвярай «паспяховых бізнесменаў». Гэтыя людзі спрабуюць выселіць гераіню з кватэры, каб узяць пад свой кантроль дом, раён і ў выніку ўвесь горад. Жыхары горада N чакаюць пазітыўных перамен, якія павінен прынесці вакальны конкурс, што носіць назву самога спектакля. Менавіта ён зрывае маскі і ставіць усё на свае месцы. У адно імгненне змяняецца многае: маладыя сустракаюць сапраўднае каханне, планы бізнесменаў разбураюцца, а ў горадзе ўсталяваецца мір і любоў. Так пра сюжэт твора расказваюць у тэатры.

— Нам, артыстам, якія звыклі да класічнага выканання, пераход да эстраднага матэрыялу даецца не так проста, — адзначае актрыса Наталля Дзяменцьева. — Класіку спяваць заўсёды лягчэй у стыльным сэнсе.

Хоць я не магу сказаць, што з вакальнага пункту гледжання выконваць эстраду прасцей. Тым больш на музычным матэрыяле ў нас пастаўлены мізансцэны і дыялогі. У «Нараджэнні зорак» выкарыстаны мелодыі, якія лічацца класікай XX стагоддзя: вельмі прыгожая музыка, з якой прыемна працаваць. Але гэта кампазіцыі розных жанраў, стыляў і нават розных эпох, а разнажанравасць заўсёды моцна выбівае з каляіны. Таму трупі трэба не проста ўмець усё гэта спяваць, але і ўзаемадзеінаць паміж сабой і ўзаемадзейнічаць пераключацца.

Дырыжорам-пастаноўшчыкам спектакля «Нараджэнне зорак» выступіў Мікалай Макарэвіч, мастаком-пастаноўшчыкам — Андрэй Меранкоў. Мастак па касцюмах Валянціна Праўдзіна, вакальны кіраўнік Святлана Пятрова.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Не зломлены абставінамі

Нярэдка пра чалавека, які праславіўся ў іншых краінах, на радзіме ведаюць менш, чым ён таго заслугоўвае. Сведчанне гэтаму — лёс Хаіма Гофмана. Нарадзіўся 22 студзеня 1851 года ў Драгічыне. Пражыў тут нядоўга. Сувязі з родным мястэчкам, з палескім краем перарваліся пасля таго, як сям’я выехала ў Херсон. Відаць, пачатковыя веды атрымаў дома. Магчыма, вучыўся і ў Драгічыне. На карысць гэтаму сведчыць тое, што ў 1866 годзе Хаім Гофман адразу паступіў у трэці клас гімназіі.

Вышэйшую адукацыю атрымаў на прыродазнаўчым аддзяленні фізіка-матэматычнага факультэта Новарасійскага ўніверсітэта ў Адэсе. Яшчэ студэнтам знайшоў спосаб вымярэння глыбіні без вяроўкі, як практыкавалася ў тых часы. Гэта стала важным адкрыццём. А даследаванне «Аналітычны метада вырашэння пытання аб зачэплванні» ўжо пры заканчэнні ўніверсітэта адзначылі залатым медалём.

Пакінулі стипендыятам на кафедры прыкладной матэматыкі. Пасля здачы магістарскага экзамену накіравалі на два гады за мяжу для далейшага ўдасканалення ведаў. Пасля вяртання ў Адэсу адкрыў прыватнае вучылішча. Не з-за таго, што прагнулася прадпрымальніцкая жылка — вабіў узровень больш-менш прыстойнага жыцця.

Некалькі гадоў працаваў інспектарам у Жытомірскім яўрэйскім настаўніцкім інстытуце. Але неўзабаве гэтая вышэйшая навучальная ўстанова была закрыта. Сказаць, што не перажываў, — пакрываць душой. Меў не толькі розум, але і такую важную чалавечую якасць, як здатнасць не адступаць перад цяжкасцямі.

Працуючы інспектарам, не кідаў навуковую дзейнасць. Работу «Тэорыя зачэплвання, аб’ектывеннасці і развіцця шляхам аналізу» абараніў у Новарасійскім універсітэце як магістарскую. Быў прызначаны прыватдацэнтам кафедры механікі. У хуткім часе камандзіравалі ў Берлін для азнаямлення з калекцыяй матэматычнага кабінета вучонага ў галіне механікі і машынабудавання Франца Рола. Яго яшчэ называлі «паэтам ад тэхнікі», бо быў перакананы ў яе... эстэтыцы.

Гэта дало шмат Хаіму Іегудавічу, які належаў да людзей усебакова развітых, для яшчэ лепшага пазнання свету. Атрымаўшы ступень магістра прыкладной матэматыкі, ва ўніверсітэце чытаў лекцыі па столькіх прадметах, якіх хапіла б на некалькі выкладчыкаў: па механіцы, чарчэнні, начартальнай геаметрыі, прыкладной матэматыцы, гідрастатыцы, тэорыі цяжкасці.

Спіс можна доўжыць. Стала часу і на тое, каб аб’ектывенна свабодна тэарэтычныя веды і практычныя навыкі. Напісаў работу «Асновы пазнання і стварэння пар і механізмаў» і быў удастоены ступені доктара прыкладной

матэматыкі. У Расіі быў першым сярод яўрэяў, так высока адзначаных у гэтай галіне. А работа стала асновай двухтомніка «Кінематыка машын».

Механіка машын паступова стала і асноўным кірункам яго даследавання. Ён увогуле быў першым шмат у чым! Ніхто да Хаіма Гофмана не класіфікаваў механізмы на падставе аб’ектывных прыкмет, што вызначаюцца ўзроўнямі структуры і іх рухам. Распрацаваў аналітычную форму адвольных зубчастых калёс. Упершыню даў сучаснае вызначэнне механізма, даследаваў яго структуру. Вывеў агульныя ўраўненні механізмаў.

Сёй-той гатовы ўсміхнуцца: «Суша тэорыя, мой друг...» Але Хаім Іегудавіч не быў адасоблены ад паўсядзённага жыцця. І не толькі сучаснага яму — кідваў позірк у мінуўшчыну. Зацікавіўся і праблемай календароў, нават кнігу выдаў «Вечны календар». А хто аспрэчыць каштоўнасць яго даследаванняў матэматычных і касмалагічных паняццяў старажытных яўрэяў, якія сведчаць пра жыццё як несупынны працэс?!

Адначасова гэта і сведчанне таго, што даўняе можа паўтарацца ў сённяшнім. Часам проста інтуітыўна.

У гэтым будынку да 1885 года знаходзіўся Жытомірскі яўрэйскі настаўніцкі інстытут.

Адштурхоўваючыся ад звестак Бібліі і Талмуда, даказаў, што яўрэі ўжо ў II стагоддзі да нашай эры ведалі форму Зямлі. Як і тое, што яна рухаецца. Не чужым ім быў і Закон захавання рэчыва. Разбіраліся ў заканамернасцях прыроды...

У 1898 годзе, праз пятнаццаць гадоў пасля няўдачы са сваім першым вучылішчам, Хаім Гофман адкрыў у Адэсе яшчэ адно. Працаваў так добра, што ў 1905 годзе ўзялі на дзяржаўную службу ў якасці дырэктара гэтай навучальнай установы. Праўда, пабыў нядоўга. Яўрэйскія пагромы ў тым жа 1905-м паўплывалі на псіхіку. Папраўляўся доўга і марудна. Толькі ў 1915 годзе вярнуўся на выкладчыцкую дзейнасць ва ўніверсітэт. Але перажыванні далі аб сабе знаць. Праз год Хаім Іегудавіч адышоў у лепшы свет.

Віталь ДЗЯМ’ЯНЕНКА

млын навін

Прэзентацыя часовай экспазіцыі «Зорка Івана Муравейкі» адбылася нядаўна ў Любанскім музеі народнай славы. Жыхары горада і раёна маюць унікальную магчымасць пазнаёміцца са шматлікімі фотаздымкамі і дакументальнымі матэрыяламі з сямейнага архіва творцы. 21 кастрычніка 1921 года ў вёсцы Таль на Любаншчыне з’явіўся на свет Іван Муравейка. Соты год яго нараджэння стаў днём памяці — Іван Андрэевіч пайшоў з жыцця ў сакавіку гэтага года. Самабытны паэтычны і журналісцкі талент дабрыню і багацце сваёй душы ён шчодро дарыў землякам і шматлікім прыхільнікам сваёй творчасці.

Зааморфная дробная пластыка Міншчыны прадстаўлена ў Мінскім абласным краязнаўчым музеі ў Маладзечне. Цацка з гліны, вядомая з глыбокай даўніны, сведчыць пра багатыя традыцыі беларусаў. Гэты кірунак у дробнай пластыцы мае свае выяўленчыя заканамернасці развіцця і дагэтуль, практычна не змяніўшыся, не страціў сваёй актуальнасці. Гліняныя цацкі і свістулькі былі для нашых продкаў у першую чаргу прадметамі культывавання значэння. Іх гукі ўзбагачаюць мастацкі вобраз і гульнявую імітацыю, дапаўняюць тэатралізаваныя абрадавыя дзеянні. Выявы цацак падкрэсліваюць адзінства чалавека з прыродай, адлюстроўваюць характар іх узаемаадносін. Акрамя таго, цацка з’яўляецца забаўкай і ўпрыгажэннем народнага інтэр’ера. Арганізатары выстаўкі запрашаюць пазнаёміцца з дзіўным светам вобразаў, якія ажылі ва ўмелых руках майстра, успомніць пра розныя формы, віды глінянай цацкі.

Экспазіцыя «Баранавічы — горад дарог», прысвечаная 150-годдзю з дня адкрыцця станцыі Баранавічы Брэст-Маскоўскай чыгункі, прадстаўлена ў выставачнай зале мясцовага краязнаўчага музея. Гэта сумесны праект з Музеям чыгункі, які знаходзіцца ў Баранавічах. Прадстаўлена каля 100 экспанатаў з фондаў краязнаўчага музея і больш як 30 экспанатаў з Музея чыгункі, якія расказваюць пра гісторыю Баранавіцкага аддзялення Беларускай чыгункі.

Міра ІЎКОВІЧ

Анатоль Зэкаў, наведваючы сваю малую радзіму — вёску Патапаўку Буда-Кашалёўскага раёна, сустрэўся ў мясцовай школе, якую некалі закончыў, з выхаванцамі дзіцячага садка. Госць распавёў маленькім землякам пра часопіс «Буся», які выдаецца менавіта для дашкольнікаў, і яны разам пагарталі прывезеныя пісьменнікам нумары гэтага выдання. З цікавасцю разглядалі хлопчыкі і дзяўчынкі і нумары часопіса «Вясёлка» — з ім, пэўна, пасябруюць, калі стануць школьнікамі. Дзетсадаўцы пазнаёміліся таксама з новымі кнігамі свайго земляка, якія той прывёз у падарунак бібліятэцы, даведаліся, як пішуцца вершы, і, безумоўна, некаторыя з іх паслухалі.

Ганна КАЗАКЕВІЧ

Казкі — дзіўны свет, які захоплівае і дарослых, і дзяцей. Пра гэта дакладна ведае супрацоўніца сельскай бібліятэкі аграгарадка Міхалішкі Вольга Багдановіч. Нядаўна яна наведвала школу і разам з малодшымі вучнямі выправілася ў казачнае падарожжа «Па кніжных радках за чароўным клубочкам». Дзяўчынкі і хлопчыкі перамяшчаліся з казкі ў казку, вандравалі з любімымі героямі, суперажывалі ім, вырашалі складаныя пытанні. Пасля бібліятэкар прапанавала цікавую віктарыну. Вучні актыўна ўдзельнічалі ў гульнях і конкурсах. Асабліва спадабаліся ім загадкі і рэбусы. Усё гэта дало магчымасць прыгадаць любімыя казкі, пагуляць, а галоўнае — яшчэ больш пасябраваць.

Вольга ЗАЯНЧКОВСКАЯ

У Слоніўскім драматычным тэатры прэм’ера — спектакль «Чамаданны настрой» па п’есе Ганны Багачовай. Пастаноўку для школьнікаў і іх бацькоў ажыццявіў галоўны рэжысёр тэатра Васіль Сявец. Асноўнае месца ў спектаклі — зала чакання. Білет ужо ў кішэні, рэчы сабраны, і табе трохі сумна ад таго, што хутка трэба развітацца. Ды ўсё-такі весела, бо наперадзе — новыя сустрэчы і радасці. І з’явіцца настрой тады, калі пачнуцца новыя прыгоды. За імі гледачы і паназіраюць падчас прагляду спектакля «Чамаданны настрой», дзе галоўнымі героямі з’яўляюцца Соня і Лёня, дзеджурны кантралёр, а таксама Фёкла Чамаданавы, якая жыве ў чамадане. У галоўных ролях — артысты Сяргей Яўменаў, Наталля Шугай, Марына Рубель, Наталля Кліменка і Багдан Клімаў. Спектакль здольны зацікавіць гледачоў гісторыяй чалавечых узаемаадносін і вечнымі каштоўнасцямі: любоўю і дружбаю, дабрынёй і клопатамі пра чалавека.

Сяргей ЧЫГРЫН

даніна памяці

Даследаваў культуру моў

Беларускі мовазнавец Арнольд Міхневіч 9 верасня адзначыў бы 85-годдзе. Пасля заканчэння Гомельскага педагогічнага інстытута ён працаваў у Інстытуце мовазнаўства АН Беларусі. У 1977 годзе стаў доктарам філалагічных навук, а ў 1980-м — прафесарам. Шчыраваў у Інстытуце паліталогіі і сацыяльнага кіравання, быў прарэктарам і загадчыкам кафедры Мінскага лінгвістычнага ўніверсітэта. З 1995 года — у Інстытуце праблем культуры, з 1998 года — яго рэктар, адначасова загадваў

кафедрай сучаснай беларускай мовы на філалагічным факультэце БДУ.

Даследаваў пытанні граматыкі, лексікалогіі, этымалогіі беларускай мовы, культуры беларускай і рускай моў, параўнальнай і сацыяльнай лінгвістыкі, рыторыкі і культуралогіі.

Навуковая грамадскасць ведае яго працы. Сярод іх — «Сінтаксічна непадзельныя словазлучэнні ў беларускай мове», «З гісторыі прамоўніцкага мастацтва», «У глыб слова чалавечага», «Мова, якой няма» і інш.

Арнольд Міхневіч быў суаўтар «Слоўніка славянскай лінгвістычнай тэрміналогіі», «Этымалагічнага слоўніка беларускай мовы», «Беларуска-рускага паралексічнага слоўніка-даведніка», «Англа-беларускага размоўніка», кніг «Грамадства — мова — палітыка», «Беларуская мова для тых, хто гаворыць па-руску», «Культура мовы ў пытаннях і адказах», «Беларуская мова: Энцыклапедыя». За апошняю атрымаў Дзяржаўную прэмію Беларусі.

Памёр Арнольд Яфімавіч летась. Ганаруся сваім знаёмствам з ім. У 1998—1999 гадах працаваў у Беларускай інстытуце праблем культуры, якраз тады рэктарам быў спадар Міхневіч — тактоўны, добрасумленны і адукаваны кіраўнік. Аляксей ШАЛАХОЎСКІ

Простыя рэчы

«Любоўю кіруюся, дабрынёй ачышчаюся»

Складана сказаць: Ігара Чакалава-Шыдлоўскага больш ведаюць як дырэктара выдавецтва «Энцыклапедыкс», што выдае літаратуру галоўным чынам пра знакамітых людзей Беларусі, альбо як старшыню грамадскага аб'яднання «Мінскі сход нашчадкаў шляхты і дваранства»? Сённяшняя размова — пра тое, з чаго паўстала цікавасць да гісторыі шляхецкіх родаў.

— Раскажыце, як вы адчулі такое пакліканне?

— Зацікаўленасць узнікла на базе нашага выдавецтва «Энцыклапедыкс». На працягу амаль 20 гадоў яно — адзінае, што выдае энцыклапедыю «Хто ёсць хто ў Рэспубліцы Беларусь». Праз нас прайшло некалькі дзясяткаў тысяч розных персанажаў з усіх галін: літаратуры, спорту, архітэктуры, будаўніцтва... Да нас сталі звяртацца наконце не толькі сучаснасці, але і мінулага. А тады якраз выйшла кніга Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі «Гербоўнік беларускай шляхты» на літару «А». Прагледзеў яго і знайшоў прозвішча Шыдлоўскіх. Гэта мяне зацікавіла, пачаў разбіраць наш сямейны архіў. Там знайшліся добрыя фотаздымкі канца XIX і пачатку XX стагоддзя. Тады ўжо мэтанакіравана стаў шукаць звесткі па тэме. Раскапаў шляхецкае паходжанне роду, знайшоў гербы — і гэтая работа вялася публічна. Пасля пачалі звяртацца іншыя, каб адшукалі звесткі і пра іх прозвішчы.

У Польшчы набылі гербоўнікі, дзе, акрамя польскіх, шмат беларускіх, нямецкіх, рускіх і ўкраінскіх прозвішчаў. З цягам часу падрыхтавалі факсімільныя выданні гэтых гербоўнікаў. Потым сябры паралілі зарэгістраваць адпаведнае згуртаванне, каб людзі сустракаліся мэтанакіравана, мелі магчымасць пагутарыць, падзяліцца інфармацыяй. Такім чынам, з'явілася грамадская арганізацыя — спачатку

Фота з асабістага архіва І. Чакалава-Шыдлоўскага.

як гарадское аб'яднанне, а праз 10 гадоў, калі да нас далучыліся людзі з усіх абласцей, аб'яднанне стала рэспубліканскім.

— У грамадстве заўважны ўсплёск цікавасці да гісторыі...

— Таму што старэйшае пакаленне амаль не ведала гісторыю! Яна не выкладалася ў патрэбным аб'ёме.

Людзі цікавіліся сваімі каранямі, звяртаюцца ў архіў, каб узнавіць радавод, гербы, якімі карысталася тое ці іншае прозвішча: па нітачцы ўзнаўляюць сувязь часоў, гісторыю. Навукоўцы дапамагаюць знаходзіць гэтыя звесткі. Часам лінія выглядае як выразная, прамая, а бывае пункцірная. Яна паказвае наша дачыненне да спадчыны, бо гісторыя — гэта не толькі агульнадзяржаўныя справы, кожная сям'я мае сваю. А з сямейных нітак складаецца агульны канат гісторыі.

— Раскажыце пра сваё прозвішча: яно ў вас двайное...

— Якраз заканчваю пісаць кнігу пра Шыдлоўскіх. У гэтым родзе спліліся людзі самых розных напрамкаў. Шыдлоўскіх вельмі многа. Яны паўсюль: у Беларусі, Польшчы, Расіі, ва Украіне. Вельмі шмат іх з'ехала ў XIX стагоддзі: у асноўным яны былі служывыя, афіцэры. Трое з польскіх

Шыдлоўскіх падпісвалі Вялікую Канстытуцыю... Адзін з іх вядомы як сьлінны польскі ваявода, а дачка яго, прыгажуня, была каханкай Станіслава Панятоўскага. Яшчэ знакаміты прадстаўнік роду — Сымон (альбо Шыман) Шыдлоўскі. Быў бліскучым афіцэрам у Санкт-Пецярбургу, выратаваў Вялікага князя ад замаху... Але калі пачалося паўстанне ў 1863 годзе, Шыдлоўскаму напісалі з Віцебшчыны: «Прыязджай, будзеш харунжым!» — ён кінуў кар'еру і вярнуўся на радзіму... Пасля знайшоў прытулак у Галіцыі, дзе разам з ацалелымі паплечнікамі ў гадавіны падзеі служылі імшу па загінулых. На месцы яго пахавання, на гары ў Львове, стаіць помнік — паўстанец са штандарам...

Яшчэ адзін Шыдлоўскі — Міхаіл — у Расіі ў Першую сусветную вайну быў стваральнікам першага авіябатар'ея далёнай авіяцыі. Цяпер яго вельмі шануюць, ёсць нават медаль у яго гонар. Але ў 1918 годзе разам з сынам ён быў расстраляны.

Наша галіна Шыдлоўскіх скончылася на маім дзядзьку па маці — ён памёр у маладым узросце, нашчадкаў не пакінуў. Па шляхецкай этыцы, каб не перапыніўся род, я меў права ўзяць гэтае прозвішча...

А Чакалаў я па бацьку. Род з гэтым прозвішчам быў і сялянскі, і дваранскі.

— І ўсё ж у чым адметнасць шляхты як саслоўя?

— Шляхта — служывае саслоўе, так званыя людзі ў пагонах, хаця пагонаў тады ніякіх не было... Калі шляхту як саслоўе выкінуць, дзяржавы не было б — адусюль з'явіліся б ахвотныя заняць гэтую тэрыторыю. Шляхта ваявала і пралівала кроў за дзяржаву. Былі яны не анёламі — любілі і выпіць, і іншыя заганы мелі, бо сёння жывы, а заўтра кароль скажа: бяры шаблю і ідзі на вайну... У іх была іншая псіхалогія, іншае мысленне... Акрамя магнатаў, існавала і дробная шляхта, так званая пралетарская, якая не мела зямлі і наймалася на

працу да больш заможных. Іншыя шляхціцы самі апрацоўвалі сваю зямлю, прыхадзілі на воз шаблю — гэта ж такі гонар!

— Ёсць паняцце «генная памяць»...

— Гэта тое, што перадаецца ад нашых продкаў. Магчыма, калі ты быў малы, бабуля казалі: «Вось, ты знай, было так і так...» — спачатку тое забываецца, але прыходзіць час, калі яно ўсплывае ў памяці і каламуціць — і ты пачынаеш чымсьці мэтанакіравана займацца...

— Калі чалавек зацікавіўся сваім паходжаннем і хоча знайсці інфармацыю аб продках, з чаго пачынаць?

— Па-першае, зазірнуць у гербоўнікі, знайсці сваё прозвішча. Калі ў іх нічога няма, то пашукаць пашыраныя гербоўнікі — там пра кожны род можа быць інфармацыя ад некалькіх радкоў да некалькіх старонак. Па-другое, трэба ў архіве пагартча «Дваранскую справу».

— У статucie грамадскага аб'яднання пазначана, што адзін з відаў дзейнасці — дабрачынныя акцыі. Можна трохі падрабязней?

— Калі арганізацыя ўтварылася, у дзіцячых прытулак Першамайскага раёна купілі розныя патрэбныя рэчы, адзенне, абутак, бялізну... Падтрымліваем кантакты і з іншымі прытулкамі. Калі згадваць, то зрабілі шмат, але мы не засяроджваем на гэтым увагу...

— У «Кодэксе шляхецкай годнасці» згуртаваны адзін з пунктаў гучыць як «любоўю кіруюся, дабрынёй ачышчаюся». Як гэта трэба разумець?

— Толькі дабро і любоў застануцца ў людзях. Тое, што праз сілу, не ўспрымаецца. Любоў і дабро — аснова, тое, чым павінен жыць чалавек. А ўвогуле «Кодэкс шляхецкай годнасці» склалі дэвізы нашых продкаў, то-бок, гэтыя словы — адзін са шляхецкіх дэвізаў.

Гутарыла Таша ШПАКОЎСКАЯ

зваротная сувязь

Мармуровыя прыступкі да жывых сэрцаў

Праграма «Літаратурная анталогія» на канале «Культура» Беларускага радыё прапануе раман Фёдора Дастаеўскага «Злачынства і пакаранне» (да 200-годдзя з дня нараджэння класіка) у выкананні Алега Вінярскага. У «Радыёбібліятэцы» гучыць апавесць Людмілы Рублеўскай «Сэрца мармуровага анёла», чытае Маргарыта Захарыя. У вяртанні эфіры выхадных у праекце «Літаратурныя гісторыі» слухачоў чакаюць апавяданні беларускіх і замежных аўтараў. Аматарам паэзіі праграма «Прачулым радком» гэтым разам прапануе вершы Васіля Жуковіча.

У суботу і нядзелю для юных прыхільнікаў мастацкага вяшчання ладзіцца праект «Дзіцячы радыётэатр», чытанні ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» — па буднях, а штовечар у 21:00 — «Вячэрняя казка».

Змест праграмы «Радыётэатр плюс» у выхадныя складаецца з дзве часткі радыёспектакля «Рыбакова хата» паводле аднайменнай паэмы Якуба Коласа. Запіс з фондаў Беларускага радыё за 1982 год.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ». У радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы» праекта Навума Гальпяровіча «Сюжэт для вечнасці», што гучыць у нядзелю і сераду, — паэт, перакладчык, кандыдат тэхнічных навук Андрэй Цяўлоўскі.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:
22 лістапада — у публічную бібліятэку № 8 імя М. Багдановіча на імпрэзу, прысвечаную юбілею М. Багдановіча (14.00).
24 лістапада — на творчую сустрэчу з Міхасём Пазняковым у Цэнтральную дзіцячую бібліятэку (12.30).
24 лістапада — у Мінскі гарадскі тэатр паэзіі пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Я. Купалы на творчы вечар вядомага спевака і педагога Аляксандра Валодчанкі (18.00).
25 лістапада — на літаратурнае свята «Натхненне Радзімай» у СШ № 82, прысвечанае творчасці сучасных паэтаў (11.00).

20 лістапада — 120 гадоў з дня нараджэння Міхася Зарэцкага (сапр. Міхаіл Касянкоў; 1901—1937), прэзаіка, драматурга, перакладчыка, крытыка.

20 лістапада — 80 гадоў з дня нараджэння Анатоля Клімянкова (1941—2003), жывапісца.

20 лістапада 60-гадовы юбілей адзначае Аляксей Раўскі, жывапісец.

21 лістапада — 160 гадоў з дня нараджэння Юзафа Каленбаха (1861—1929), гісторыка літаратуры.

21 лістапада — 95 гадоў з дня адкрыцця (1926) Другога Беларускага дзяржаўнага тэатра (БДТ-2) у Віцебску (цяпер Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа).

22 лістапада — 110 гадоў з дня нараджэння Пятра Валкадаева (1911—1973), прэзаіка, паэта.

22 лістапада — 75 гадоў з дня нараджэння Святланы Басуматравай (1946—2016), паэтэсы.

22 лістапада — 75 гадоў з дня нараджэння (1946) Яраслава Еўдакімава, народнага артыста БССР і Расіі.

22 лістапада — 75 гадоў з дня нараджэння Валерыя Філатава (1946—1999), народнага артыста Беларусі.

23 лістапада — 150 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Тэраўскага (1871—1938), харавага дырыжора, кампазітара, фалькларыста.

23 лістапада — 140 гадоў з дня нараджэння Васіля Яфімава (1881—1955), кампазітара, харавага дырыжора, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

23 лістапада — 110 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Апанасенкі (1911—2003), балет-

майстра, заслужанага артыста УССР, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

23 лістапада — 90 гадоў з дня нараджэння Галіны Маркінай (1931—1985), народнай артысткі БССР.

24 лістапада 95 гадоў спаўняецца Соф'і Пяткоўскай, майстру народнага мастацкага ткацтва.

24 лістапада 70-гадовы юбілей святкуе Ірына Смірнова, музыкантаўца, кіназнаўца, педагог.

24 лістапада 95 гадоў спаўняецца Мікалаю Іванову, члену Саюза пісьменнікаў Беларусі.

25 лістапада 85-годдзе адзначае Рыгор Сарока, паэт, член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

25 лістапада — 110 гадоў з дня нараджэння Яўгена Ціхановіча (1911—2005), мастака.

26 лістапада — 120 гадоў з дня нараджэння Антона Янкоўскага (1901—1982), народнага спевака, збіральніка беларускага фальклору, кразнаўца.

Калектыў Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі глыбока смуткуе з прычыны смерці Ганада Бадрыевіча ЧАРКАЗЯНА, таленавітага паэта, добрага чалавека, вернага сябра гродзенцаў, і выказвае шчырыя спачуванні яго родным і блізкім.

Калектыў Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі выказвае глыбокае спачуванне паэту Анастасіі Маціюшынай (Анастасіі Смілінай) з прычыны напатакаўшага яе гора — смерці МУЖА.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гніламёдаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфароў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснікі галоўнага рэдактара — 319-79-85, 224-66-74
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98

аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падлісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
18.11.2021 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 642

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 2854
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэзюмуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

